

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ І ТУРИЗМУ УКРАЇНИ

**Державний методичний центр навчальних закладів
культури і мистецтв**

**ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИКА
КУЛЬТУРНО-ДОЗВІЛЄВОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ**

**Програма
для вищих навчальних закладів культури і мистецтв
I-II рівнів акредитації**

**Спеціальність “Народна художня творчість”
Спеціалізація “Народне пісенне мистецтво”,
“Видовищно-тетралізовані заходи”,
“Народне інструментальне мистецтво”**

Київ – 2005

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ І ТУРИЗМУ УКРАЇНИ

Державний методичний центр навчальних закладів
культури і мистецтв

**ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИКА
КУЛЬТУРНО-ДОЗВІЛЛЕВОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ**

Програма
для вищих навчальних закладів культури і мистецтв
I–II рівнів акредитації

Спеціальність “Народна художня творчість”
Спеціалізації: “Народне пісенне мистецтво”,
“Видовищно-театралізовані заходи”,
“Народне інструментальне мистецтво”

2005

Видання здійснено на замовлення Державного методичного центру навчальних закладів культури і мистецтв України

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИКА КУЛЬТУРНО-ДОЗВІЛЛЕВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
Програма для вищих навчальних закладів культури і мистецтв
I–II рівнів акредитації, – Вінниця: НОВА КНИГА, 2005. – 60 с.

Укладачі: **О. М. Кузьменко** – викладач Миколаївського державного вищого училища культури
С. В. Мицик – викладач Миколаївського державного вищого училища культури

Рецензенти: **Г. П. Дем'яненко** – заслужений працівник культури України, доцент, декан факультету Менеджменту та економіки соціально-культурної діяльності Миколаївського філіалу Київського національного університету культури і мистецтв
В. В. Волошина – викладач-методист, заступник директора з навчальної роботи Херсонського училища культури

Відповідальний за випуск **Т. Ф. Стронько**

Редактори: **Л. В. Рура**
О. М. Караульна

Коректор **Н. П. Ковальчук**

Підписано до друку 02.12.05 р. Гарнітура Times
Формат 60×84_{1/16}. Папір офсетний. Друк офсетний.
Обл.-вид. арк. 3,75. Наклад 100 прим.

Видавництво «Нова Книга» м. Вінниця, вул. Стеценка, 46/85
Свідоцтво про внесення до державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції ДК №103 від 30.06.2000 р.
Тел. (0432)52-34-80, 52-34-82 Факс 52-34-81
E-mail: newbook1@vinnitsa.com
www.novaknyha.com.ua

© Державний методичний центр навчальних закладів культури і мистецтв України, 2005

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Програма з дисципліни “Організація та методика культурно-дозвіллевої діяльності” складена для спеціальності “Народна художня творчість” і розрахована на студентів вищих навчальних закладів культури I–II рівнів акредитації на основі базової і повної загальної середньої освіти.

Програма укладена з урахуванням вимог державного стандарту нормативної навчальної дисципліни “Організація та методика культурно-дозвіллевої діяльності”, розробленого Міністерством освіти і науки України.

При підготовці програми враховано принцип комплексного вивчення студентами спеціальних предметів, який передбачає оволодіння ними поряд з “Методикою та організацією культурно-дозвіллевої діяльності” низки інших спеціальних дисциплін: “Методика роботи з творчим колективом”, “Менеджмент культури”, “Економіка культури”, “Народознавство”, “Режисура театралізованих заходів”, “Сценарна майстерність”, “Основи акторської майстерності”, “Сценічна мова”, “Основи педагогіки та психології”, “Культурологія” та ін.

Програма враховує зміни, що відбуваються в економічному, соціальному, політичному і культурному житті держави. Також враховуються зміни, що відбулися у викладанні дисципліни “Організація та методика культурно-дозвіллевої діяльності” у відповідних вищих навчальних закладах, специфіку фахової підготовки студентів з напрямку “Культура”. Основна робота викладача зі студентами проводиться безпосередньо на заняттях.

Основною формою проведення занять є лабораторно-практичні заняття з викладачем. Але для творчого осмислення ідей і положень курсу студенти обов’язково самостійно готуються до занять.

Критерієм оцінки знань, умінь і навичок студента є не стільки обсяг матеріалу, що залишився у пам’яті, скільки вміння його аналізувати, узагальнювати, активно і творчо використовувати в пізнавальній ситуації, самостійній роботі.

Головною метою курсу “Методика та організація культурно-дозвіллевої діяльності” є вивчення закономірних процесів дозвіллевої діяль-

ності, засвоєння студентами теоретичних знань та практичних навичок з історії, теорії та методики культурно-дозвіллевої діяльності, засвоєння технології КДД, менеджменту та маркетингу в культурно-дозвіллевій діяльності, питань матеріально-фінансового забезпечення культурно-дозвіллевих установ у нових ринкових відносинах, вміння організувати КДД для різних категорій населення, навчити студентів аналізувати стан розвитку КДД в інших країнах та робити порівняння стосовно України; навчити самостійно використовувати теоретичні знання на практиці, отож, підготувати конкурентоспроможного фахівця.

Вивчення курсу “Організація та методика культурно-дозвіллевої діяльності” сприятиме розвитку у студентів знань з теорії культурно-дозвіллевої діяльності, режисури, сценарної, акторської майстерності, сценічної мови, з теорії сценографії, педагогіки дозвілля, економіки та менеджменту культури тощо. Студенти мають змогу ознайомитися з різними формами, засобами та методами культурно-дозвіллевої діяльності.

Отже, основним завданням курсу є:

- розвиток у студентів теоретичних та практичних знань з організації та методики культурно-дозвіллевої діяльності;
- вироблення у студентів умінь та навичок створення різноманітних заходів, які б сприяли культурному, творчому та духовному розвитку населення;
- допомога у творчій самореалізації молоді;
- спонукання студентів до відродження, збереження та популяризації культурної спадщини України.

Для забезпечення якісної підготовки організаторів культурно-дозвіллевої діяльності навчальний процес повинен будуватися з урахуванням найважливіших дидактичних принципів: науковості, системності, проблемності, наочності, активності та усвідомленості, зв'язку теорії з практикою.

Розподіл годин за семестрами

Форма навчання	Кредити	Курс	Семестр	Всього	Лекційні	Лаборат. Практи.	Індивід.	Самост. работа
ДЕННА на базі 11 класів	270	I	I	43	33		1	9
			II	51		41	1	9
		II	III	41		30	2	9
			IV	51		40	2	9
		III	V	37		26	2	9
			VI	47		36	2	9
ДЕННА На базі 9 класів	270	II	III	42	31		1	10
			IV	52		41	1	10
		III	V	42		30	2	10
			VI	52		40	2	10
		IV	VII	39		26	2	11
			VIII	43		30	2	11

Орієнтовний тематичний план
для груп на базі повної загальної середньої освіти
Спеціальність “Народна художня творчість”,
Спеціалізації: “Народно-хоровий спів”,
“Видовищно-театралізовані заходи”.

№ п/п	Назва розділів, тем та змістовних модулів	Всього год.	Лекційні	Лаб-практ.	Індивід.	Самостійні
1	2	3	4	5	6	7
І КУРС, І СЕМЕСТР 17 тижнів × 2 год. Всього годин на семестр – 43 з них: лекційних – 33 індивідуальних – 1 самостійних – 9						
1	Розділ І. Теоретичні засади культурно-дозвілєвої діяльності та зміст освітньо-професійної програми організатора КДД Вступ. Зміст і завдання курсу “Організація та методика культурно-дозвілєвої діяльності”.	2	2			
2	Соціально-культурна цінність дозвілля та його роль у формуванні особистості.	2	2			
3	Діловий імідж організатора КДД. Єдність фахових і особистих якостей.	2	2			
4	Загальна характеристика сучасної системи соціокультурної сфери України.	8	6			2
5	Особливості організації дозвілля в Україні та за її межами.	4	2			2

6	Регіональні особливості організації КДД.	2	2			
7	Методика вивчення культурно-дозвілєвих інтересів та потреб населення. Основні види соціологічних досліджень та запровадження результатів дослідження у практику.	8	3		1	4
8	Загальна характеристика методики КДД (форми, методи, засоби).	2	2			
9	Формування загальної культури людини засобами КДД.	2	2			
10	Роль самодіяльної творчості в розвитку народної культури. Художня творчість як особливий вид діяльності.	11	10			1
Всього за семестр		43	33		1	9
І КУРС, ІІ СЕМЕСТР 21 тиждень × 2 год. Всього за семестр – 51 год. з них: лаб.-практ. – 41 год. індивідуальних – 1 год. самостійних – 9 год.						
1	Розділ І. Сценарно-режисерські основи КДД. Режисер як організатор постановочної групи.	4		4		
2	Сценарій – літературна основа масового заходу.	16		13	1	2
3	Основні етапи роботи режисера над постановкою театралізованих форм дозвілля	10		8		2
4	Знайомство зі сценічним майданчиком. Основні вимоги до сценічного майданчика.	4		4		
5	Методика та форми активізації глядача до початку, під час та після культурно-дозвілєвого заходу. Безпека життєдіяльності.	3		2		1

6	Імідж ведучого в різних культурно-дозвіллевих заходах. Культура та етика спілкування.	7		6		1
7	Реклама в культурно-дозвіллевій діяльності. Види реклами.	4		2		2
8	Специфіка аналізу проведеного заходу.	3		2		1
Всього за семестр		51		41	1	9
II КУРС, III СЕМЕСТР						
16 тижнів × 2 год. Всього за семестр – 41 год. з них: лаб.-практ. – 30 год. індивідуальних – 2 год. самостійних – 9 год.						
1	Розділ III. Ігрова діяльність в КДД Сутність, призначення, походження та функції гри.	2		2		
2	Класифікація ігор.	2		2		
3	Організація та методика ігрової діяльності.	13		9	1	3
4	Інтелектуальні ігри. Значення та особливості підготовки та проведення інтелектуальних ігор.	3		2		1
5	Ігри-конкурси. Специфіка підготовки і проведення ігор-конкурсів.	3		2		1
6	Ігри-фокуси. Ігри-атракціони. Методика підготовки і проведення ігор-атракціонів.	3		2		1
7	Дидактичні ігри та їх особливості.	3		2		1
8	Спортивні ігри та їх характеристика.	2		2		
9	Українські народні ігри та їх особливості.	4		2		2
10	Особливості сценарно-режисерського вирішення ігрових програм.	6		5	1	
Всього за семестр		41		30	2	9

II КУРС, IV СЕМЕСТР						
21 тижнів × 2 год. Всього за семестр – 51 год. з них: лаб.-практ. – 40 год. індивідуальних – 2 год. самостійних – 9 год.						
Розділ IV. Форми КДД						
1	Форми КДД. Загальна характеристика.	2		2		
2	Інформаційно-дискусійні форми.	7		6		1
3	Конкурсні форми дозвілля. Загальна характеристика.	5		3	1	1
4	Концерт. Види концертів.	5		4		1
5	Видовищні форми КДД.	7		6		1
6	Шоу. Види шоу-програм.	3		2		1
7	Клубний вечір як форма КДД. Тематичні вечори, їх жанри.	5		4		1
8	Організація громадських презентацій.	3		2		1
9	Свято як комплексна видовищна форма дозвілля. Види свят та їх характеристика.	12		9	1	2
10	Сучасні форми організації дозвілля. Комерційні форми КДД.	2		2		
Всього за семестр		51		40	2	9
III КУРС, V СЕМЕСТР						
14 тижнів × 2 год. Всього за семестр – 37 год. з них: лаб.-практ. – 26 год. індивідуальних – 2 год. самостійних – 9 год.						
Розділ V. Організація КДД з різними категоріями населення						
1	Загальна характеристика різних категорій населення.	3		2		1
2	Особливості організації КДД для дошкільнят та молодших школярів.	5		3	1	1

3	Особливості організації КДД для підлітків.	5		4		1
4	Особливості організації КДД для юнацтва та молоді.	5		4		1
5	Особливості організації КДД для людей похилого віку.	3		2		1
6	Особливості організації сімейного дозвілля.	3		2		1
7	Організація КДД трудового колективу: форми і методи.	3		2		1
8	Особливості організації КДД для людей з вадами здоров'я.	5		3	1	1
9	Особливості організації КДД для представників іноетнічних груп.	5		4		1
Всього за семестр		37		26	2	9
III КУРС, VI СЕМЕСТР 19 тижнів × 2 год. Всього за семестр – 47 год. з них: лаб.-практ. – 36 год. індивідуальних – 2 год. самостійних – 9 год.						
Розділ VI. Основи управління КДД						
1	Особливості управління галуззю культури в Україні.	6		6		
2	Система методичного забезпечення КДД в Україні.	2		2		
5	Система підвищення професійної майстерності працівників культури.	2		2		
4	Бюджет України, асигнування на культуру.	2		2		
5	Фінансово-економічна діяльність КДЗ.	7		4	1	2
6	Організаційна основа КДД. Планування як функція управління КДЗ.	7		4		3
7	Облік та звітність роботи КДЗ.	4		4		
8	Менеджер закладу культури, його роль, функції, завдання.	6		3	1	2

9	Маркетинг у сфері дозвілля.	6		4		2
10	Господарська діяльність КДЗ.	6		6		
Всього за семестр		47		36	2	9
Всього за час навчання		270	40	166	10	54

Орієнтовний тематичний план
 для груп на базі повної загальної середньої освіти
 Спеціальність: “Народна художня творчість”,
 Спеціалізації: “Народне інструментальне мистецтво”,
 “Академічний хор”. Денна форма навчання.

№ п/п	Назва розділів, тем та змістовних модулів	Всього год.	Лекційні	Лаб.-практ	Індивід.	Самостійні
1	2	3	4	5	6	7
II КУРС, III СЕМЕСТР 16 тижнів × 2 год. Всього годин на семестр – 42 з них: лекційних – 31 індивідуальних – 1 самостійних – 10						
Розділ I. Теоретичні засади культурно-дозвілєвої діяльності та зміст освітньо-професійної програми організатора КДД						
1	Вступ. Зміст і завдання курсу “Організація та методика культурно-дозвілєвої діяльності”.	2	2			
2	Соціально-культурна цінність дозвілля та його роль у формуванні особистості.	2	2			
3	Діловий імідж організатора КДД. Єдність фахових і особистих якостей.	2	2			

4	Загальна характеристика сучасної системи соціокультурної сфери України.	8	6			2
5	Особливості організації дозвілля в Україні та за її межами.	4	2			2
6	Регіональні особливості організації КДД.	2	2			
7	Методика вивчення культурно-дозвіллевих інтересів та потреб населення. Основні види соціологічних досліджень та запровадження результатів дослідження у практику.	8	3		1	4
8	Загальна характеристика методики КДД (форми, методи, засоби).	2	2			
9	Формування загальної культури людини засобами КДД.	2	2			
10	Роль самодіяльної творчості в розвитку народної культури. Художня творчість як особливий вид діяльності.	10	8			2
Всього за семестр		42	31		1	10
II КУРС, IV СЕМЕСТР 21 тиждень × 2 год. Всього за семестр – 52 год. з них: лаб.-практ. – 41 год. індивідуальних – 1 год. самостійних – 10 год.						
1	Розділ I. Сценарно-режисерські основи КДД. Режисер як організатор постановочної групи.	4		4		
2	Сценарій – літературна основа масового заходу.	17		13	1	3
3	Основні етапи роботи режисера над постановкою театралізованих форм дозвілля.	10		8		2
4	Знайомство зі сценічним майданчиком. Основні вимоги до сценічного майданчика.	4		4		

5	Методика та форми активізації глядача до початку, під час та після культурно-дозвіллевого заходу. Безпека життєдіяльності.	3		2		1
6	Імідж ведучого в різних культурно-дозвіллевих заходах. Культура та етика спілкування.	7		6		1
7	Реклама в культурно-дозвіллевій діяльності. Види реклами.	4		2		2
8	Специфіка аналізу проведеного заходу.	3		2		1
Всього за семестр		52		41	1	10
III КУРС, V СЕМЕСТР 16 тижнів × 2 год. Всього за семестр – 42 год. з них: лаб.-практ. – 30 год. індивідуальних – 2 год. самостійних – 10 год.						
Розділ III. Ігрова діяльність в КДД						
1	Сутність, призначення, походження та функції гри.	2		2		
2	Класифікація ігор.	2		2		
3	Організація та методика ігрової діяльності.	14		9	1	4
4	Інтелектуальні ігри. Значення та особливості підготовки та проведення інтелектуальних ігор.	3		2		1
5	Ігри-конкурси. Специфіка підготовки і проведення ігор-конкурсів.	3		2		1
6	Ігри-фокуси. Ігри-атракціони. Методика підготовки і проведення ігор-атракціонів.	3		2		1
7	Ігрові та сюжетно-ігрові програми.	2		2		
8	Дидактичні ігри та їх особливості.	2		1		1
9	Спортивні ігри та їх особливості.	2		1		1
10	Українські народні ігри та їх особливості.	3		2		1

11	Особливості сценарно-режисерського вирішення ігрових програм.	6		5	1	
	Всього за семестр	42		30	2	10
III КУРС, VI СЕМЕСТР						
21 тижнів × 2 год. Всього за семестр – 52 год. з них: лаб.-практ. – 40 год. індивідуальних – 2 год. самостійних – 10 год.						
Розділ IV. Форми КДД						
1	Форми КДД. Загальна характеристика.	2		2		
2	Інформаційно-дискусійні форми.	7		6		1
3	Конкурсні форми дозвілля. Загальна характеристика.	5		3	1	1
4	Концерт. Види концертів.	5		4		1
5	Видовищні форми КДД.	8		6		2
6	Шоу. Види шоу-програм.	3		2		1
7	Клубний вечір як форма КДД. Тематичні вечори, їх жанри.	5		4		1
8	Організація громадських презентацій.	3		2		1
9	Свято як комплексна видовищна форма дозвілля. Види свят та їх характеристика.	12		9	1	2
10	Сучасні форми організації дозвілля. Комерційні форми КДД.	2		2		
	Всього за семестр	52		40	2	10
IV КУРС, VII СЕМЕСТР						
14 тижнів × 2 год. Всього за семестр – 39 год. з них: лаб.-практ. – 26 год. індивідуальних – 2 год. самостійних – 11 год.						
Розділ V. Організація КДД з різними категоріями населення						
1	Загальна характеристика різних категорій населення.	2		2		1
2	Особливості організації КДД для дошкільнят та молодших школярів.	8		3	1	2

3	Особливості організації КДД для підлітків.	4		4		1
4	Особливості організації КДД для юнацтва та молоді.	8		4		2
5	Особливості організації КДД для людей похилого віку.	2		2		1
6	Особливості організації сімейного дозвілля.	5		2		1
7	Організація КДД трудового колективу: форми і методи.	2		2		1
8	Особливості організації КДД для людей з вадами здоров'я.	4		3	1	1
9	Особливості організації КДД для представників іноетнічних груп.	4		4		1
	Всього за семестр	39		26	2	11
IV КУРС, VIII СЕМЕСТР						
16 тижнів × 2 год. Всього за семестр – 43 год. із них: лаб.-практ. – 31 год. індивідуальних – 1 год. самостійних – 11 год.						
Розділ VI. Основи управління КДД						
1	Особливості управління галуззю культури в Україні.	6		6		
2	Система методичного забезпечення КДД в Україні.	2		2		
3	Система підвищення професійної майстерності працівників культури.	2		2		
4	Бюджет України, асигнування на культуру.	2		2		
5	Фінансово-економічна діяльність КДЗ.	7		4	1	2
6	Організаційна основа КДД. Планування як функція управління КДЗ.	7		4		3
7	Облік та звітність роботи КДЗ.	4		4		
8	Менеджер закладу культури, його роль, функції, завдання.	6		1	1	4
9	Маркетинг у сфері дозвілля.	4		2		2
10	Господарська діяльність КДЗ.	3		3		
	Всього за семестр	43		30	2	11
	Всього за час навчання	270	40	158	10	62

Зміст програми

РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ КУЛЬТУРНО-ДОЗВІЛЛЕВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ЗМІСТ ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОЇ ПРОГРАМИ ОРГАНІЗАТОРА КДД

Тема 1.1. Вступ. Зміст і завдання курсу

“Організація та методика культурно-дозвіллевої діяльності”

Мета та основні завдання вивчення курсу. Структура та основні розділи курсу. Завдання кожного розділу. Культурно-дозвіллева діяльність як виробництво, розповсюдження та використання культурних цінностей у межах дозвіллевого часу, як сфера соціалізації та самореалізації особистості. Завдання і зміст культурно-дозвіллевої діяльності. Місце та роль КДД в житті людини.

Тема 1.2. Соціально-культурна цінність дозвілля та його роль у формуванні особистості

Поняття “Дозвілля” та “Культурно-дозвіллева діяльність”. Історія розвитку КДД: дозвілля в доісторичний час, дозвілля стародавньої Греції та Риму: гладіаторські бої, циркові вистави, терми. Дозвілля Середньовіччя: карнавали, релігійні вистави, містерії. Дозвілля Відродження. Соціокультурна цінність дозвілля та його роль у формуванні особистості. Основні функції КДД: рекреаційна, педагогічна, дидактична, виховна, соціалізуюча, розвиваюча, гедоністична, розважальна, культуротворча. Види дозвілля та культурно-дозвіллевої діяльності: активне, пасивне, дозвілля в приміщенні, на свіжому повітрі, у святкові, вихідні дні, повсякденне дозвілля... Рівні дозвіллевої активності: низький, середній, високий. Рівні дозвіллевого споживання: пасивне, активне, цілеспрямоване.

Тема 1.3. Діловий імідж організатора КДД.

Єдність фахових і особистих якостей

Роль та завдання організатора КДД в організації відпочинку людей. Імідж організатора культурно-дозвіллевої діяльності, основні вміння та навички, якими повинен володіти організатор дозвілля.

Основні принципи організації дозвілля: демократизація, деполітизація, принцип диференційованого підходу, принцип системності та послідовності, принцип зв'язку з життям, принцип опори на самодіяльність людей. Основні теорії організації КДД: деенергізації, релаксації.

Тема 1.4. Загальна характеристика сучасної системи соціокультурної сфери України

Поняття про систему закладів культури та їх роль в організації дозвілля. Інфраструктура дозвілля як сукупність соціальних закладів, об'єктів і споруд, які є матеріальною базою забезпечення КДД. Класифікація закладів культури, їх характеристика, завдання та функції в організації КДД: заклади громадського харчування (кафе, бари, ресторани), культурно-дозвіллеві заклади, бібліотеки, музеї та їх класифікація, позашкільні заклади культури, заклади мистецтв у сфері дозвілля, парки відпочинку, спортивні споруди, туризм та екскурсії, кінотеатри, інноваційні заклади культури, комерційні заклади культури (нічні клуби, вар'єте, казино, зали ігрових автоматів, боулінг- та кегельбан-клуби, більярдні зали тощо). Дані про кількість закладів культури міста, області.

Історія виникнення клубів. Призначення та функції клубів. Сучасна клубна система України: Палаці культури і техніки, Палаці культури, Будинки культури, клуби, народні та фольклорні будинки. Клубна система області: Обласний Палац культури, районні Будинки культури, сільські та селищні клуби, профспілкові та відомчі Будинки культури. Тимчасове положення про державні клубні заклади системи Міністерства культури і мистецтв України. Система державного керівництва закладами культури: Міністерство культури і мистецтв України, обласне управління культури, міський та районний відділ культури, науково-методичний центр закладів культури.

Методика співпраці клубних закладів з організаціями культури та іншими товариствами та установами. Ділове партнерство в культурно-дозвіллевій діяльності. Заклади та установи, з якими можна співпрацювати під час організації КДД: заклади культури, заклади громадського харчування, промислові заклади, громадські організації тощо. Нормативні документи для ефективною співпраці: договір, угода. Шляхи фінансовою співпраці: меценатство, спонсорство.

Самостійна робота:

- перелічити культурно-дозвіллеві заклади вашого району або села.

Тема 1.5. Особливості організації дозвілля в Україні та в інших зарубіжних країнах

Особливості організації дозвілля в Україні, сучасні соціокультурні та соціально-економічні тенденції розвитку дозвілля в Україні. Завдання культурної політики України. Особливості організації дозвілля в західноєвропейських країнах. Основні моделі культурної політики: східноєвропейська, британська, американська, французька.

Самостійна робота:

- підготувати доповідь на тему: “Організація дозвілля в зарубіжних країнах” на прикладі певної держави.

Тема 1.6. Регіональні особливості організації дозвілля

Регіональні особливості. Національності, що мешкають на території регіону. Якісний та кількісний склад культурно-дозвіллевих закладів, що працюють у місті. Фактори, що впливають на організацію КДД: рівень матеріально-фінансового забезпечення регіону, природні, географічні, кліматичні умови, рівень заробітної платні, професійна зайнятість. Відмінності в традиціях, обрядах, звичаях, фольклорі. Поширені народні промисли регіону. Релігійні особливості регіону та рівень збереження релігійних традицій.

Тема 1.7. Вивчення культурно-дозвіллевих інтересів та потреб населення. Основні види соціологічних досліджень та запровадження результатів дослідження у практику

Поняття про наукове та соціологічне дослідження. Етапи дослідження дозвіллевих потреб: 1. Підготовчий. 2. Збір первинної інформації. 3. Аналіз обробленої інформації, підготовка звіту, формулювання звіту, формулювання висновків, розробка рекомендацій. 4. Аналіз обробленої інформації. Основні форми і методи вивчення дозвіллевих потреб, інтересів: анкета, бесіда, тест, інтерв'ю, спостереження тощо.

Технологія анкетування та інтерв'ювання.

Методика побудови анкет та інтерв'ю. Типи запитань в анкеті та інтерв'ю: закриті, відкриті, напівзакриті. Методика проведення інтерв'ю та анкетування.

Самостійна робота:

- підготувати анкету з метою вивчення культурно-дозвіллевих інтересів;
- провести соціологічне дослідження з метою вивчення культурно-дозвіллевих інтересів і зробити аналіз дослідження.

Тема 1.8. Загальна характеристика методик культурно-дозвіллевої діяльності (форми, методи, засоби)

Загальне поняття методики, форм, засобів КДД. Види методів КДД: метод усного висловлювання, наочний показ, практичні навички, спостереження. Провідні засоби КДД: живе слово, наочність, література, радіо, телебачення, кіно, відеоролик, різноманітні технічні засоби. Види форм КДД: масові, групові, індивідуальні. Чинники, що впливають на вибір форм, методів та засобів КДД. Творчий підхід у доборі методів, засобів та форм – найважливіша умова ефективності КДД.

Тема 1.9. Формування загальної культури людини засобами культурно-дозвіллевої діяльності

Визначення поняття “Загальна культура”: культура мови, поведінки, спілкування, стосунків, взаємовідносин тощо. Духовність та формування духовності засобами КДД. Формування національної свідомості засобами КДД: патріотизму, гуманізму, толерантності, гідності. Повага до національної мови, культури, національних символів. Фізичне виховання засобами КДД. Формування духовності засобами КДД. Формування екологічної культури засобами КДД. Формування творчих здібностей засобами КДД.

Тема 1.10. Художня творчість як особливий вид діяльності.

Роль самодіяльної творчості в розвитку народної культури

Із історії самодіяльної народної творчості. Поняття “Художня самодіяльність”. Самодіяльна народна творчість – перший крок до профе-

сійної художньої творчості. Ознаки художньої самодіяльності. Історія художньої самодіяльності. Класифікація художньої самодіяльності: літературна, хореографія, драматичне мистецтво, спів та хорове мистецтво, циркове мистецтво, художнє читання, музичне мистецтво, декоративно-прикладне та образотворче мистецтво, технічна самодіяльність тощо. Функція та роль художньої самодіяльної творчості для розвитку особистості.

Гуртки та колективи художньої самодіяльності, їх призначення, роль та особливості. Визначення поняття “студія” та види студій. Основні завдання студій. Правила надання колективу звання “народний” та “зразковий”.

Клубне об’єднання – організаційно оформлена та стабільно діюча на базі закладу культури спільність людей, зайнятих культурно-дозвіллевою діяльністю на основі самоуправління. Ціль та завдання клубних об’єднань. Роль самодіяльних колективів у вихованні та розвитку особистості.

Поняття “аматорство”. Ознаки аматорства. Роль аматорства в духовній культурі суспільства. Функції аматорства. Класифікація аматорських об’єднань та клубів за інтересами: суспільно-політичні, художньо-творчі, фізкультурно-спортивні, військово-патріотичні, науково-технічні, колекційнозбиральні, екологічні та природничо-наукові, культурно-розважальні, сімейно-побутові та ін. Формальні та неформальні аматорські об’єднання, основні їх відмінності.

Основні відмінності клубів та аматорських об’єднань від гуртків та колективів художньої самодіяльності. Методика організації та керівництва гуртка художньої самодіяльності та аматорського об’єднання. Закон України “Про об’єднання громадян” (1993 р.). “Приблизне положення про аматорське об’єднання, клубів за інтересами системи Міністерства культури і мистецтв України” (1993 р.). Статут аматорського об’єднання: основні розділи.

Єдина мета діяльності як перший крок згуртування клубного об’єднання. Гармонія між колективною метою та метою окремого учасника колективу. Діючий актив – запорука життєдіяльності творчого колективу або клубного об’єднання. Шляхи формування активу. Формальний і неформальний лідер колективу. Шляхи формування соціально-психологічного клімату в колективі та згуртування колективу: на основі діло-

вих відносин; на основі емоційно-особистих відносин. Роль суспільної думки та традицій у формуванні соціально-психологічного клімату в колективі та в згуртуванні колективу. Вивчення та врахування інтересів, потреб, ціннісних орієнтацій у сфері дозвілля – необхідна умова виховного впливу на учасників. Чотири типи основних учасників клубних об’єднань: 1) пізнавальний; 2) комунікативний; 3) рекреативний; 4) творчий.

Самостійна робота:

- підготувати приклад формальних або неформальних аматорських об’єднань.

РОЗДІЛ II. СЦЕНАРНО-РЕЖИСЕРСЬКІ ОСНОВИ КУЛЬТУРНО-ДОЗВІЛЛЕВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Тема 2.1. Режисер як організатор постановочної групи

Режисер як професія. Визначення поняття “режисер” та “режисера”. Триєдність роботи режисера: режисер – організатор, режисер – педагог, режисер – тлумачник драматичного твору. Основні вміння, знання та навички режисера. Основні функції режисера: діагностична, прогноуюча, творча, стимулююча, організаторська.

Мейерхольд як реформатор сценічної та масової дії. Масові театралізовані вистави та режисура Олімпіади 1980 р. І. М. Туманова. Досвід організації масових театралізованих видовищ Д. М. Генкіна, І. Г. Шарова. Масові театралізовані вистави та театралізовані концерти сучасної України: діяльність Всеукраїнського центру фестивалів і концертних програм, очолюваного народним артистом України Б. Г. Шарварком, та творчість його послідовників. І. Д. Криворучко – режисер Міжнародного фестивалю “Таврійські ігри”. Діяльність режисерів масових видовищ рідного краю.

Тема 2.2. Сценарій – літературна основа масового заходу

Сценарій – літературна основа масового заходу. Функції та призначення сценарію. Види сценаріїв: компілятивний, оригінальний, зміша-

ний. Рівні сценаріїв: сценарний план, літературний сценарій, режисерський сценарій. Основні складові компоненти сценарію.

Подія – фундамент клубної режисури, види подій: загальнодержавні, свята місцевого масштабу, події вузького колективу, професійні свята, особистісні свята, вигадані свята. Художній образ – особлива форма відображення й пізнання дійсності. Визначення поняття “образ”. Триєдність образу: 1. Відображення дійсності. 2. Виразник бачення цієї дійсності художником. 3. Збудник уяви читача, глядача, слухача. Види образів: образ-символ, образ-маска, образ-алегорія, персоніфіковані образи, образ-плакат тощо.

Види матеріалу для написання сценарію: художній, документальний, публіцистичний, ігровий. Прийоми використання документального і художнього матеріалу.

Монтаж як творчий метод сценариста. Функції монтажу, типи монтажу: послідовний, паралельний, асоціативний. Монтажні прийоми: лейтмотив, рефрен, інверсія, контрапункт, ремінісцентність, симультанність.

Театралізація – творчий метод дійового вирішення епізоду, блоку, частини або всього заходу. Художня ілюстрація. Функція, роль та основна задача театралізації. Ознаки театралізації: яскравість, дієвість, символічність, образність, емоційність, наявність реального героя, зацікавленість глядача, актуальність, злободенність, наявність героїв, конфлікту та ін. Художньо-естетична основа театралізації

Визначення поняття “номер”. Види номерів: індивідуальні, групові, масові. Жанри номерів: вокальні, інструментальні, хореографічні, мовні, циркові тощо. Синтез жанрів в одному номері. Композиційна побудова номеру. Загальні етапи роботи над створенням номеру. Виразальні засоби у номері. Вимоги до номеру: ідейна відповідність, яскравість, емоційність, лаконічність, чіткість, актуальність, злободенність, імпровізаційність тощо.

Ідейно-тематичний аналіз сценарію: тема, ідея. Конфлікт, види конфліктів. Надзавдання сценарію. Композиційна основа сценарію: експозиція, зав’язка, основна дія, кульмінація, розв’язка, фінал. Пролог та епілог сценарію, їх основне завдання.

Етапи написання сценарію: 1. Соціальне замовлення. 2. Визначення завдання та теми, формулювання проблеми. 3. Знаходження ракурсу сце-

нарію. 4. Розробка смислового каркасу сценарію. 5. Розробка замислу, сценарно-режисерського ходу, розробка замислу блоків, епізодів. 6. Розробка сюжету, композиційна побудова сценарію. 7. Відбір художніх засобів.

Основні вимоги до написання сценарію: лаконічність, образність, емоційність, злободенність, чіткість, ясність, дотримання всіх елементів композиційної побудови тощо.

Самостійна робота:

- скласти сценарний план концерту;
- зробити ідейно-тематичний аналіз сценарію та визначити надзавдання й художньо-педагогічну цінність;
- розробити задум театралізованого культурно-дозвілєвого заходу;
- намалювати ескіз оформлення будь-якого культурно-дозвілєвого заходу.

Тема 2.3. Основні етапи роботи режисера над постановкою театралізованих форм дозвілля

Робота режисера над сценарієм: розробка сценарного плану, літературного сценарію, режисерського сценарію – творчий задум режисера (ідейно-тематичний аналіз, характеристика аудиторії, визначення жанру, розробка постановочного плану, втілення задуму, розробка сценарного ходу; режисерська розробка кожного епізоду тощо).

Режисерсько-постановочний план як своєрідне керівництво до дії з докладним завданням до всіх цехів. Основні складові постановочного плану: схема концерту, послідовність номерів і самих епізодів, розробка масових сцен, визначення характеру мізансцен, пластичне вирішення кожного епізоду, визначення бутафорії, реквізиту, музичного інструменту, костюмів, фонограми, зазначення основних виконавців і виконавських колективів, визначення точних термінів роботи над концертом. Функції та завдання постановочного плану. Вимоги до складання режисерсько-постановочного плану. Монтажний лист – графічний виклад постановочного плану. Методика роботи над монтажним листом. Музична та світлова партитури.

Організація, проведення, аналіз та документальне оформлення масового заходу: світлова, музична, звукошумова партитури; монтажний

лист; виписки на грим, костюми, бутафорію, реквізит; графіки репетицій, випуску, здачі заходу; ескізи декорацій, костюмів, гриму, реклами тощо. Роль режисера та постановочної групи в підготовці масового заходу.

Репетиція (з французької) – повторення. Визначення поняття “репетиція”. Основні види репетицій: застільні репетиції, самостійні репетиції виконавців, індивідуальні (“інтимні”), репетиції-перегляди та вибір номерів, репетиції масових сцен, репетиція “у вигородках”, чорнові сценічні репетиції, технічні монтувальні репетиції, світлові репетиції, музичні та звукошумові репетиції, прогонні репетиції, збірні репетиції, генеральна репетиція. Репетиційний план, вимоги до його складання. Етапи репетиційного процесу.

Мізансцена (з французької) – розташування на сцені. Визначення поняття “мізансцена”. Основні вимоги до мізансцен. Властивості мізансцен. Види мізансцен: монументальні, статичні, динамічні, прості побутові, легкі, рухливі, графічно чіткі тощо. Типи мізансцен: площинні, глибинні, горизонтальні, вертикальні, симетричні, асиметричні, по колу, шахові та ін. Деякі правила особливості мізансценування: мізансцена на авансцені, на першому, другому, третьому та четвертому планах. Мізансценічний “флюс”. Вимоги до мізансцен. Особливості мізансценування театралізованих форм дозвілля. Мізансцени, що найчастіше зустрічаються у масових виставах.

Самостійна робота:

- розробити монтажний лист заходу;
- скласти репетиційний план;
- розробити графік репетицій;
- намалювати деякі приклади мізансцен.

Тема 2.4. Знайомство зі сценічним майданчиком. Основні вимоги

Сцена – спеціальний майданчик, на якому відбувається театральна, концертна, ігрова, розважальна дія. Історія розвитку сценічного майданчика: сцена давньогрецького театру, римський театр, симультанна сцена Середньовіччя, виникнення і розвиток сцени-коробки. Види сцен: сцена-коробка, сцена-арена (закрита, відкрита), просторова сцена, подіумна сцена, кільцева сцена, симультанна сцена. Устрій сцени. Одяг сцени. Основні вимоги до сценічного майданчика: додержання

вимог безпеки життєдіяльності, віддаленість від житлових споруд, віддаленість від дороги, очищення від сміття та ін.

Основні елементи декоративно-художнього оформлення заходу: афіша, світло, одяг сцени, декорація, костюми та грим учасників, реквізит та театральна бутафорія. Види декораційного оформлення: 1. Павільйонні декорації: локальні стіни, двері, вікна, арки, стелі тощо. 2. Декораційні станки (пандус): криволінійні станки, рельєфи та ін. 3. Драбини: приставні, накидні, гвинтові, бильці, балюстрада. 4. Об’ємно-каркасні декорації: колони, тумби, колоди книг, театральні меблі. 5. М’які декорації: одяг сцени, задники, аплікація на тюлі, ситцеві, сітці. 6. Мальовані декорації. 7. Відеопроєкція, відеостіна.

Роль декоративно-художнього оформлення в проведенні заходу. Вимоги до декоративно-художнього оформлення заходу. Плюсова та мінусова фонограма. Поняття “музика в кадрі” та “музика за кадром”. Роль музичної фонограми.

Самостійна робота:

- намалювати ескіз сцени та зазначити на ескізі всі елементи сценічного майданчику.

Тема 2.5. Методика та форми активізації глядача до початку, під час та після культурно-дозвілєвого заходу. Безпека життєдіяльності.

Визначення поняття “Активізація реальних мас”. Художні прийоми активізації: світло, музика, декоративно-художнє оформлення, сценографія тощо. Фізична активізація: рухливі ігри, колективні танці, спортивні вправи, змагання, хороводи, атракціони, ритуальні дії тощо. Вербальна активізація: звернення ведучого до учасників, переклики, колективні відповіді на запитання, хорове скандування, клятви тощо. Вимоги до безпеки життєдіяльності мас під час масових видовищних заходів. Роль активізації глядача до початку та після заходу: ввести глядача в дію, налаштувати атмосферу заходу, об’єднати глядачів, спілкування, пізнання нової інформації, кульмінаційна крапка заходу та ін. Робота установ громадського харчування. Виставки художньої та технічної творчості. Виконання музичних творів. Ігрові програми, вікторини, атракціони, аукціони, ярмарок до початку основної дії на сцені.

Самостійна робота:

- підготувати приклади методів активізації глядачів до початку, під час та після проведення культурно-дозвілєвого заходу.

Тема 2.6. Імідж ведучого в різних культурно-дозвілєвих заходах.

Культура та етика спілкування

Ведучий (конферансьє) – господар заходу. Мистецтво конферансу. Поняття: академічний та ігровий конферанс, ведучий-маска. Парний конферанс. Функції ведучого: інформаційна, творча, контролююча, активізуюча (стимулююча), керуюча, посередницька, корегування програми. Роль ведучого шоу-програми: настрій та активізація уваги глядачів, оголошення номерів, об'єднуюча ланка всього заходу; формування у глядача конкретної установки на сприймання наступного номера, підведення підсумків, постановка кульмінаційної крапки заходу. Метод імпровізації в мистецтві конферансьє, вимоги до імпровізації. Вимоги до культури та етики ведучого: зовнішній вигляд, культура мовлення, культура спілкування, пластика ведучого. Вимоги до пластики ведучого.

Вимоги до мови на сцені: чіткість, ясність, правильна дикція, чистота мови, правильність орфоєпії та ін. Основні властивості мови: чіткість, дикція, яскравість, правильність орфоєпії. Основні властивості голосу: тембр, сила, гнучкість, діапазон, витривалість, політність. Тренінг сценічної мови: масаж, вправи для губ, язика, щелеп; вправи на дихання, вправи на вірне резонування, на голос, на дикцію.

Актор – головний інструмент режисера. Дві школи акторської майстерності – “Школа перевтілювання” та “Школа представлення”. Система Станіславського. Внутрішня і зовнішня техніки актора. Поняття: акторська пам'ять, віра, увага, відношення й оцінка фактів. Головний інструментарій актора: мова (інтонації, голос, тембр, діапазон, сила, гнучкість голосу, дикція); пластика (міміка, жести, пози, рухи); м'язова свобода. Етапи акторського тренінгу: вправи на пам'ять, увагу, фантазію, оцінку фактів, вправи на м'язову свободу, одиночні етюди з уявними предметами, вправи на взаємодію та ін. Особливості акторської майстерності на естраді.

Самостійна робота:

- підготувати тренінг зі сценічної мови

Тема 2.7. Реклама в КДД. Види реклами

Реклама (від французької) вигукувати. Поняття “реклама”. Функція реклами. Завдання реклами. Види реклами: іміджева, утилітарна. Форми реклами: телереклама, аудіореклама, зовнішня реклама (“Big-board”, вивіски, щити...), мобільна реклама (спеціальне авто), друкована (газети, журнали, буклети, календарі, візитки...), реклама в електронних засобах інформації (Інтернет), сувенірна (авторучки, майки...). Методика створення реклами культурно-дозвілєвого заходу. Вимоги до реклами.

Самостійна робота:

- підготувати проект реклами культурно-дозвілєвого заходу.

Тема 2.8. Специфіка аналізу проведеного заходу

Жанр заходу. Ідейно-тематичний аналіз заходу: визначення теми, ідеї. Художньо-педагогічна цінність заходу. Визначення конфлікту, надзавдання заходу. Визначення сценарного ходу. Аналіз методів активізації глядача. Визначення експозиції, зав'язки, розвитку дії, кульмінації, фіналу заходу. Емоційно-виражальні засоби в заході. Зауваження щодо проведеного заходу. Пропозиції щодо покращення заходу. Висновок.

Самостійна робота:

- зробити аналіз переглянутого культурно-дозвілєвого заходу.

РОЗДІЛ III. ІГРОВА ДІЯЛЬНІСТЬ В КУЛЬТУРНО-ДОЗВІЛЄВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Тема 3.1. Сутність, призначення, походження та функції гри

Сутність поняття “гра”. Теорії походження та призначення гри в житті людини: “Теорія відпочинку”, “Гра як протиставлення трудовій діяльності.”; Г. Спенсер, Ф. Міллер – “Теорія зайвих сил”; теорія функціонального задоволення” Карла Мюллера; теорія біологізаторського походження гри Карла Гросса; теорія духовного розвитку дитини у грі; “Трудова теорія гри”; “Історична версія” походження гри Д. Б. Ельконіна. Йохан Хейзінге: “Культура зародилася в грі і розвивається як гра”. Ознаки гри.

Три групи функцій гри: 1. Соціальні: комунікативна, гедоністична, рекреаційна, компенсуюча. 2. Педагогічні: виховна, дидактична або навчальна, розвиваюча, функція тренінгу, психотехнічна функція. 3. Культурологічні: культуротворча, естетична.

Класифікація ігор

Види ігор: азартні, навчальні, ділові, терапевтичні, психологічні. Поняття про класифікацію та її призначення. Класифікація ігор Канта, Фребеля, Спенсера, Сікорського, Шабреля, Піаже, Фрейда. Вітчизняні науковці, що займалися проблемою класифікації ігор: Л. С. Виготський, П. Ф. Лесгафт, А. С. Макаренко, П. Я. Гальперін, Д. Б. Рилеева та ін.

Класифікація ігор за типом: з відкритими правилами та з прихованими правилами; за видом: рухливі, інтелектуальні, ігри-конкурси, ігри-атракціони, ігри-фокуси, ігри-витівки, дидактичні ігри, салонні ігри; за віковою ознакою: ігри для малят, дошкільнят, молодших школярів, підлітків, старшокласників, для молоді, для дорослих, для людей похилого віку; за місцем проведення: ігри з естради, ігри на воді, на галявині, настільні, стендові ігри, ігри на льоду, на відкритому повітрі тощо; за діями гравців: рухливі, малорухливі, ігри з олівцем, на основі змагань, на основі відгадування таємниці, на основі жеребкування, на основі пошуку спілкування, ігри-кричалки, ігри-парі; за кількістю гравців: масові, парні, командні, індивідуальні, моноігри; за використанням реквізиту: ігри з м'ячем, з олівцем, із скакалкою, з обручами, зі стрічками та ін.; за національною належністю: українські, російські, естонські, молдавські. Ігри лінгвістичні, математичні, головоломки, творчі, комплексні.

Тема 3.2. Організація та методика ігрової діяльності

Гра – провідний засіб пробудження активності людини під час дозвілля. Складові системи організації ігрової діяльності: організатор – ведучий – аудиторія – мета і завдання – форма – зміст – емоційно-виражальні засоби – результати педагогічного впливу. Організатор ігор – людина, яка знає, як діяти, та вміє діяти під час створення та проведення ігор.

Організаторські знання – сума знань у галузі ігрової діяльності: теорія, методика та організація; поняття цілей, завдань, діяльності; знання особливостей аудиторії.

Організаторські вміння – це здібності людини швидко та ефективно застосовувати знання на практиці, діяти з урахуванням набутого досвіду та ситуації, що склалася використовувати у деяких обставинах раніше відпрацьовані прийоми; вміти відібрати правильне рішення.

Компетентність, активність, ініціативність, комунікабельність, кмітливість, наполегливість, самовладання, працьовитість, спостережливість, самостійність, організованість, особистісність – основні якості організатора ігрової дії.

Аудиторія як складова ігрової діяльності. Формальні (кількісний склад, однорідність чи неоднорідність, інтереси...), якісні (рівень знань, пізнавальні інтереси, бажання розважитися...) та діяльні риси аудиторії (рівень активності та самодіяльності людей). Педагогічні цілі та завдання ігрової діяльності.

Організація ігрової діяльності – жива творча справа, яка вимагає нестандартних рішень.

Складові методики проведення гри

I. Вибір гри. Під час вибору гри враховується наступне: педагогічні завдання, форми заходу, особливості аудиторії, місце проведення, пори року, погодні умови.

II. Підготовка та проведення гри: вивчення гри, підготовка ігрового майданчика, підготовка реквізиту (інвентаря).

III. Керування процесом гри: залучення гравців до гри, організація болільників, спостереження за діями учасників і колективів, усунення помилок, показ правильних індивідуальних прийомів, припинення проявів індивідуалізму, грубого ставлення до товаришів, регулювання навантаження, стимулювання необхідного рівня змагань протягом усієї гри. Коментар ходу гри.

IV. Організація гравців. Прийоми залучення людей до гри.

V. Розташування гравців на ігровому майданчику.

VI. Пояснення гри.

VII. Спостереження за діями учасників гри.

VIII. Підбиття підсумків гри.

IX. Аналіз гри.

Ведучий – організатор ігрової дії, головна дійова особа. Маска ведучого – постійний сценічний образ. Типи сценічних масок: маска “лі-дер”; маска “інтелектуальна людина”; маска “емоційна людина”; маска “образ героя”. Основні якості особистості ведучого: освіченість, інтелигентність, тактовність, доброзичливість, вміння підмічати та оцінювати різні аспекти нашого сьогоденного буття, вміння висловлювати своє ставлення до проблеми, сценічна привабливість, цікавий та дотепний співрозмовник, вміння імпровізувати, володіти ігровим матеріалом.

Спілкування в умовах дозвілєвої діяльності. Спілкування – це складний процес, до якого входять взаємодія, обмін інформацією, взаємовплив, взаємопереживання, взаєморозуміння. Гра як привід до спілкування.

Особливості ігрового спілкування. Вміння організатора ігрової діяльності спілкуватися з аудиторією, гравцями та іншими учасниками ігрової дії. Макро- та мікросередовище спілкування у грі. Макросередовище: ведучий – аудиторія, мікросередовище: ведучий – учасники гри. Етапи налагодження контакту між ведучим та макросередовищем (аудиторією): 1 етап – доконтактна ситуація: ситуаційний, соціологічний, психологічний аналіз аудиторії; 2 етап – прийняття рішення про організацію ігрового життя аудиторії: визначення робочої пружини гри (жереб, змагання, розгадування, пошук спільності тощо), формування сюжету та правил гри; 3 етап – цілеспрямована організація спілкування: встановлення вербального контакту, утворення великого кола спільності; 4 етап – утворення малого кола ігрової спільності (представлення учасників ігрової дії аудиторії); 5 етап – безпосереднє проведення гри.

Вимоги до організації ігрового спілкування

Поняття про емоційно-виражальні засоби. Характеристика і класифікація емоційно-виражальних засобів. Поділ емоційно-виражальних засобів за способами походження і формою буття на 4 групи: 1. Засоби, що виражають реальну життєву поведінку людей (усна мова, дія, рух та ін.). 2. Засоби художні, тобто твори чи фрагменти творів професійного та аматорського мистецтва. 3. Технічні засоби. 4. Наочні засоби.

I. Репризи, іронія, гіпербола, літота, пародія, гумор – мовне забарвлення проведення гри. Міміка, жест, мізансцена – роблять слово наочним, значущим, доступним, зрозумілим.

II. Використання в грі різних видів мистецтва – поетичне слово, фрагменти і номери літератури та мистецтва, музика, пісня, образотворчі засоби, хореографія, спорт, прийоми оригінального жанру, художня форма подачі матеріалу.

III. Художньо-емоційне вирішення ігрової дії – підсилення мови, звукозаписи, кінопроекції, світлові ефекти, діапроекції, механізми сцени, незвичайні технічні пристрої.

IV. Видовищний ряд гри – декорації, реквізит, гасла, костюм.

Емоційно-виражальні засоби за способом впливу на аудиторію: раціональний вплив, емоційний вплив, комбінування засобів раціонального та емоційного.

Принципи відбору емоційно-виражальних засобів. 1. Принцип відповідності емоційно-виражальних засобів меті художньо-педагогічного впливу. 2. Принцип поєднання інформаційно-логічної та емоційно-образної лінії. 3. Принцип відповідності емоційно-виражальних засобів темі, ідеї, художньому образу, сюжету тощо.

Самостійна робота:

- розписати методику проведення будь-якої гри з використанням емоційно-виражальних засобів.

Т. 3. 3. Інтелектуальні ігри. Значення та особливості підготовки та проведення інтелектуальних ігор.

Визначення поняття інтелектуальні ігри. Функції інтелектуальних ігор. Види інтелектуальних ігор:

I. Лінгвістичні: гра словом та ігри зі словом;

II. Математичні: задачі-жарти, ігри на вгадування чисел;

III. Логічні: ігри на математичну логіку, ігри на знаходження аналогій, ігри на лексичну логіку, ігри в судження, ігри на пошук закономірностей;

IV. Ігри-забави: загадка, шарада, чайнворд, метаграма, криптограма, анаграма, вікторина тощо;

V. Ігри-головоломки;

VI. Творчі ігри: ігри на активізацію творчого мислення, творчої уяви, уваги, пам'яті.

Значення інтелектуальних ігор в житті людини. Особливості підготовки і проведення інтелектуальних ігор.

Самостійна робота:

- підготувати інтелектуальні ігри.

Тема 3.4. Ігри-конкурси. Специфіка підготовки і проведення ігор-конкурсів

Визначення поняття “ігри-конкурси”. Види ігор-конкурсів: 1. Творчо-виконавські конкурси: танцювальні, музичні, гумористичні, розмовні. 2. Жартівливі: конкурси на кмітливість та винахідливість. Основні відмінності ігор-конкурсів від ігор-змагань. Специфіка підготовки та проведення ігор-конкурсів.

Самостійна робота:

- підготувати гру-конкурс.

Тема 3.5. Ігри-фокуси. Ігри-атракції. Методика підготовки і проведення ігор-атракцій

Поняття “фокус”. Фокуси-головоломки. Фокуси-жарти. Фокуси-маніпуляції. Фокуси-спроби. Фокуси-ілюзії.

Поняття “атракція”. Стационарні атракції: “колесо огляду”, “гойдалки”, “гірки”. Стационарні ігри-атракції для ігрових змагань: приз на стовпі. Атракції-автомати. Атракції-мішені. Атракції-ни із зав’язаними очима. Атракції на подолання дистанцій. Атракції-маніпуляції. Силкові атракції. Атракції на балансування. Атракції на швидкість реакції. Методика підготовки та проведення ігор-атракцій.

Самостійна робота:

- підготувати гру-фокус та гру-атракція.

Тема 3.6. Дидактичні ігри та їх особливості

Сутність, роль та задачі дидактичних ігор. Форми дидактичних ігор: освітні ігри, розвиваючі ігри, маніпуляційні ігри, імітаційні ігри,

управлінські (ділові) ігри, військові ігри, соціально-психологічні ігри, навчально-професійні ігри. Методика підготовки та проведення дидактичних ігор.

Самостійна робота:

- підготувати дидактичну гру.

Тема 3.7. Спортивні ігри та їх особливості

Спортивні ігрові змагання. Компоненти спортивних ігрових програм. Обов’язкові атрибути спортивно-ігрових змагань. Вимоги до проведення спортивно-ігрових програм. Методика підготовки та проведення спортивних ігор.

Самостійна робота:

- підготувати спортивну гру.

Тема 3.8. Українські народні ігри та їх особливості

Роль і значення гри в житті наших пращурів. Класифікація українських народних ігор: ігри-хороводи, парубоцькі ігри, дівочі ігри, дитячі ігри, змішані ігри. Дівочі ігри: “Подоляночка”, “Мак”, “Король”, “Перепілка” тощо. Парубоцькі ігри: “Гилка”, “Скраклі”, “Бабка”, “Цурки”, “Квач”, “Сніжки” тощо. Танки: “Вербовая дощечка”, “Кривий танець”, “Веснянка”, “Десь тут була подоляночка”, “Перепілочка”, “Ой на Івана, ой на Купала”. Мішані ігри: “Мак”, “Плескач”, “Калита”, “Хустинка”, “А ми просо сіяли” тощо.

Самостійна робота:

- підготувати українську народну гру.

Тема 3.9. Особливості сценарно-режисерського вирішення ігрових програм

Ігрові та сюжетно-ігрові програми. Сюжет – сукупність дій, подій, в яких розкривається основний зміст художнього твору або заходу. Сюжет – стрижень для поєднання різножанрових ігор або конкурсів. Роль та основне завдання сюжету в конкурсно-розважальних та ігрових про-

грамах: логічне поєднання самостійних ігрових епізодів; сприяє розвитку дії по наростанню, тим самим допомагає тримати увагу і інтерес глядачів. Театралізована, сюжетна гра – своєрідна розповідь, що ведеться мовою вікторин, жартів, аукціонів, естафет, танців, пісень та ін. Театралізовані ігрові програми. Розважальні ігрові програми

Художньо-ігрові форми дозвілля. Форми художньо-ігрових програм: КВН, вечорниці тощо. Методичні особливості організації та проведення художньо-ігрових форм дозвілля.

Сценарій ігрової програми. Прийоми побудови сценаріїв ігрових програм: сценарій-мозаїка, тематична ігрова програма, сюжетно-тематична ігрова програма. Композиційна побудова ігрових програм: експозиція – початок гри; зав'язка – повідомлення про правила гри; розвиток дії – проведення гри; кульмінація – мить перемоги; розв'язка – повідомлення про переможців, фінал – вшанування переможців.

Самостійна робота:

- розробити задум будь-якої художньо-ігрової або сюжетно-ігрової програми.

РОЗДІЛ IV. ФОРМИ КУЛЬТУРНО-ДОЗВІЛЛЕВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Тема 4.1. Форми культурно-дозвіллєвої діяльності.

Загальна характеристика

Масові форми КДД (свята, мітинги, концерти, вистави, паради, вечори відпочинку). Інформаційно-дискусійні (ток-шоу, виставки, екскурсії, творчі зустрічі та ін). Конкурсні форми КДД (КВН, конкурс краси, Нумо, хлопці та ін). Видовищні форми КДД (карнавали, фестивалі, маскаради та ін). Сучасні форми організації КДД.

Тема 4.2. Інформаційно-дискусійні форми КДД

Значення та особливості організації інформаційно-дискусійних форм КДД. Інформаційні форми КДД як аналіз явищ, інтерпретація відомих слухачам фактів. Інформація – усне повідомлення з однієї або кількох проблем з метою формування суспільної думки. Види інфор-

маційно-дискусійних форм КДД. Ток-шоу як сучасний вид інформаційно-дискусійної форми КДД, який відрізняється від інших видовищністю, яскравістю. Ток-шоу – розмовна вистава. Диспут – діалогічна форма КДД, публічна суперечка на значимому для аудиторії темі. Диспут та дискусія: диспут – суперечка-протиставлення, дискусія – суперечка-зіставлення. Дебати та теледебати.

Методика підготовки бесіди: знайомство з аудиторією, в якій буде проводитися бесіда; вибір теми, підбір матеріалу, складання плану та питань. Основні елементи бесіди: виступ та зав'язка розмови, відповіді на питання учасників, співбесіда слухачів, висновки ведучого. Методичні вимоги до конференцій: актуальність, чітке формулювання обговорюваних проблем. Сповідання учасників. Розробка програми та запрошення, підготовка приміщення, складання проектів майбутніх рішень. Методика підготовки ток-шоу: визначення проблеми; підбір консультантів та тих, хто буде відповідати на питання; складання запитань. Вступне слово ведучого, ознайомлення з гостями та консультантами, співбесіда, підведення підсумків. Роль ведучого у інформаційно-дискусійних формах.

Виставки, екскурсії, творчі зустрічі, бесіди, лекції, конференції, семінари як комплексні пізнавальні форми КДД:

Самостійна робота:

- скласти план проведення будь-якої екскурсії;
- розробити програму інформаційно-дискусійної форми дозвілля.

Тема 4.3. Конкурсні форми дозвілля. Загальна характеристика

Конкурсні форми дозвілля як вид культурно-дозвіллєвої діяльності. Конкурс – пізнавально-розважальна форма відпочинку, яка дозволяє виявити лідируючих учасників або команди. Класифікація конкурсних форм дозвілля: командні та індивідуальні (КВН, конкурси краси, “Нумо, хлопці”, “Нумо, дівчата”, “Поле чудес”, “Щасливий випадок”, “Найрозумніший”, конкурси самодіяльної народної творчості тощо). Конкурс як заздалегідь підготовлене театралізоване змагання при активній участі всіх глядачів на ґрунті вільної імпровізації. Особливості організації конкурсних форм дозвілля.

Методика підготовки та проведення конкурсних програм. Визначення аудиторії. Підбір конкурсних завдань, склад команд або конкурсантів, положення про конкурс. Робота журі, його основна роль. Вимоги до учасників конкурсу, їх підбір та підготовка. Підведення підсумків, призи та нагородження переможців конкурсу. Музичне та художнє оформлення конкурсних програм. Ведучі конкурсу.

Самостійна робота:

- розробити програму конкурсної форми дозвілля;

Тема 4.4. Концерт. Види концертів

Концерт (з латинської) – “змагання”. Концерт – публічний виступ артистів за визначеною програмою. Види концертів: сольний, святковий, збірний, тематичний, звітний, ювілейний, театралізований. Театралізований концерт як синтетична форма художньо-видовищної роботи. Виразні засоби театралізованого концерту: сюжетний хід, сценографія, сценічна атмосфера, декоративно-художнє оформлення тощо.

Театралізований концерт – цілісне дивертисментне видовище, кожен номер якого є самостійним мистецьким твором і в той же час – лише одним із складових загальної художньої структури видовища, підкоряється єдиній логіці наскрізної дії, драматургічній концепції театралізованого концерту. Театралізація – творчий метод дієвого вирішення епізоду, блоку, частини заходу. Безперервність та безупинна зміна номерів – головна вимога театралізованого концерту. Вимоги до сценічного майданчика театралізованого концерту. Номер у театралізованому концерті.

Режисура концерту, концертна програма. Безперервність впливу програми на глядачів – головна мета режисера. Режисерський задум концерту. Сценарний план концерту. Сценарій концерту. Постановочний план концерту. Монтажний лист концерту. Звукова та світлова партитура концерту. План репетицій. Програма концерту. Реклама концерту. Аналіз проведеного концерту.

Самостійна робота:

- розробити план проведення звітного концерту;
- розробити програму тематичного концерту;
- розробити програму театралізованого концерту.

Тема 4.5. Видовищні форми КДД

Визначення поняття “театральна вистава”. Театральні вистави під відкритим небом. Ювілеї міст. Фестиваль. Види фестивалів. Основні функції та завдання фестивалів. Складові фестивалю: відкриття, основна частина, закриття, гала-концерт, нагородження переможців. Карнавал. Маскарад. Спортивні свята на стадіоні. Свята на воді. Спартакіади.

Етапи підготовки видовищних форм дозвілля. Послідовність режисерсько-постановочної групи при підготовці видовищних форм дозвілля: 1. Зрозуміти і осмислити художньо-творчі завдання, поставлені замовником перед режисером-постановником. 2. Визначити масштаб театральної вистави, місце проведення. 3. Робота з замовником. 4. Робота над сценарним планом і літературним сценарієм. 5. Добір літературного, документального, музичного та інших матеріалів, освітлювальної і звукової апаратури та ін. 6. Написання сценарію як основного постановочного документа. 7. Створення режисерсько-постановочної та адміністративної групи. 8. Складання і затвердження у замовника всієї фінансово-кошторисної документації. 9. Робота над постановочним планом. 10. Робота з постановочною групою. 11. Робота режисера-постановника над організацією репетиційного процесу. 12. Зустріч режисера-постановника з керівниками творчих колективів як один із відповідальних етапів роботи. 13. Робота режисера-постановника з керівниками усіх служб і підрозділів, що беруть участь у підготовці і проведенні масового заходу. 14. Робота з акторами і учасниками масових сцен, робота над епізодами і блоками. 15. Проведення зведеної і генеральної репетиції на основній сцені або майданчику.

Самостійна робота:

- розробити план проведення будь-якого фестивалю.

Тема 4.6. Шоу. Види шоу-програм

Шоу (з англійської) – демонстрація. Шоу – особлива форма масового видовища, вистави, характерною особливістю якої є використання елементів театралізації, сучасних технічних та комп’ютерних засобів. Це яскраве вирішення сценічного видовища за участю зірок естради, цирку. Шоу-бізнес – видовище, показ, діло, справа з комерційною ме-

тою. Шоумен – (демонстрація + людина) – ведучий або активний учасник різних видовищ. Види шоу-програм: 1. Ток-шоу (носять інформаційний, публіцистичний характер, порушують актуальні проблеми сучасності (соціальні, економічні, політичні, культурні, історичні, екологічні тощо). 2. Масові видовищні шоу-програми. 3. Шоу зірок естради. Продюсер – людина, що вміє системно аналізувати явища культури і діяти відповідно до обставин.

Самостійна робота:

- розробити програму будь-якої шоу-програми;

Тема 4.7. Клубний вечір як форма КДД. Вечори відпочинку.

Тематичні вечори, їх жанри

Вечір – універсальна за змістом та характером завдань масова форма КДД, що побудована по заздалегідь розробленому сценарію. Головне призначення та завдання вечора відпочинку. Тематичний вечір – масова форма КДД, яка відрізняється соціальним значенням проблем, органічним злиттям документального, життєвого матеріалу з творами мистецтва, яка передбачає театралізацію. Специфіка тематичного вечора: органічне поєднання інформації, культурного спілкування, активного відпочинку, видовищ та розваг. Класифікація тематичних вечорів за змістом: громадсько-політичні, присвячені політичним святкам, літературно-художні, фізкультурно-спортивні тощо. Жанри тематичних вечорів: вечір-хроніка, вечір-портрет, вечір-репортаж, вечір-ритуал, вечір-розповідь, вечір-діалог тощо. Характеристика використання різноманітних засобів у вечорах відпочинку: усних, друкованих, наочних, мистецтва, технічних засобів.

Організаційно-методичні особливості підготовки та проведення тематичних вечорів. Метод ілюстрування та метод театралізації. Сценарій тематичного вечора. Тема, ідея, надзавдання, наскрізна дія вечора відпочинку. Склад організаторів та учасників вечора. Оформлення та реклама вечора. Виставка до вечора. Проведення вечора відпочинку. Створення умов для активного сприйняття та спілкування. Пізнавальні та розважальні елементи вечора відпочинку. Літературно-музична вітальня.

Самостійна робота:

- скласти план проведення будь-якого вечора відпочинку.

Тема 4.8. Організація громадських презентацій

Презентація – урочисте подання зборам громадськості знов створеного закладу або організації, продукту, музичного альбому тощо. Особливості підготовки та проведення презентації як культурно-дозвілєвої програми. Методика підготовки та проведення презентацій. Основна мета презентацій. Структура презентацій. Вимоги до ведучого презентації.

Самостійна робота:

- розробити програму проведення презентації.

Тема 4.9. Свято як комплексна видовищна форма дозвілля.

Види свят та їх характеристика

Свято – день (або дні) урочистості на честь, в пам'ять якої-небудь події або особистості. Класифікація свят: 1. За змістом (громадсько-політичні, трудові, традиційні сезонні, присвячені історико-культурним датам, спортивні, сімейно-побутові, народні релігійні тощо). 2. За масштабом святкування (загальнодержавні, регіональні, місцеві, особисті). 3. За контингентом учасників (свята для дітей, молоді, для різних категорій населення). Комплекс сценічних майданчиків та єдність сценарно-режисерського задуму масового свята. Форми святкування: масова святкова хода, театралізований мітинг, театралізоване видовище, театралізований концерт тощо.

Методика підготовки та проведення свята. Розробка програми та сценарію. План підготовки свята. Постановка видовища, організація масового гуляння. Художнє оформлення свята, реклама, оголошення, запрошення на свято. Торгівля, громадське харчування, медичне обслуговування, охорона громадського порядку тощо. Свято на стадіоні, його особливості. Свято в парку, його особливості. Свято на вулиці, його особливості. Етапи процесу організації масового свята: планування, підготовка, проведення, аналіз.

Ярмарок як складова частина свята. Ярмарки – періодично організовані в установленому місці торги, розпродаж товарів, які супро-

воджуються різними культурно-розважальними заходами. Театральні вистави та масові розваги на ярмарку: балагани, циркові та лялькові вистави, виставки традиційних народних ремесел тощо. Ярмарки книг, одягу, технічних та промислових ідей тощо. Особливості підготовки та проведення розважальних заходів на ярмарках.

Огляд – урочистий офіційний перегляд будь-чого, ознайомлення з чимось. Мета, завдання оглядів та свят народної творчості. Методика підготовки оглядів, свят народної творчості: розробка програми, положення (мета, призначення, завдання, умови проходження конкурсу, упорядник, строки та місце проведення тощо). Складання графіка методичної допомоги. Безпосереднє проведення огляду. Аналіз проведеного огляду, свят народної творчості. Гала-концерт, нагородження кращих та переможців. Види оглядів та свят народної творчості: 1. За масштабами: місцеві, районні, міські, обласні, державні, міжнародні. 2. За жанрами: хорові, вокальні, інструментальні, хореографічні, драматичні, образотворчі, фольклорні, змішані.

Народні релігійні свята в Україні. Народний календар українців. Визначення понять: обряд, ритуал, традиція. Зимові народні релігійні свята українців: вечорниці на Катерину, Андрія, свято Миколая зимового, Різдво Христове, колядки; Меланки та Василя (щедрівки); Водохреща, Масляна. Весняні свята: зустріч весни, проводи зими (веснянки, гаївки); Великдень, Поминальний тиждень. Літні свята – Трійця; Івана Купала, зажинки, обжинки. Осінні свята: Покрова та ін. Методика проведення народних релігійних свят в Україні.

Самостійна робота:

- скласти програму будь-якого свята;
- розробити план проведення свята народної творчості;
- розробити програму народного релігійного свята;
- розробити сценарний план ярмаркового видовища.

Тема 4.10. Сучасні форми організації дозвілля. Комерційні форми КДД

Комп'ютеризація сучасного дозвілля: Інтернет, інтернет-кафе, зали комп'ютерних ігор та ігрових автоматів. Ігровий бізнес – місце про-

ведення вільного часу: казино, боулінг- та кегельбан-клуби, нічні клуби, диско-бари, кабаре. Поняття “вечірка”, “корпоративна вечірка”, “тусовка”. Платні послуги, які надаються клубними закладами.

РОЗДІЛ V. ОРГАНІЗАЦІЯ КУЛЬТУРНО-ДОЗВІЛЛЕВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З РІЗНИМИ КАТЕГОРІЯМИ НАСЕЛЕННЯ

Тема 5.1. Загальна характеристика різних категорій населення

Характеристика різних категорій – потенціальних учасників КДД: за місцем проживання, за віком, за професією, за соціальним станом, за уподобаннями. Знання особливостей аудиторії, що обслуговується, – умова ефективної організації КДД. Поняття про різнобічний характер потреб людини. Диференційний підхід до організації КДД серед різних категорій населення.

Організація роботи КДД під час шкільних канікул. Основна мета культурно-дозвіллевих закладів по організації КДД під час канікул. Взаємозв'язок закладів культури клубного типу з іншими закладами та організаціями, що займаються виховною роботою з дітьми та підлітками. Сезонні особливості канікул та різноманітність форм КДД під час канікул.

Самостійна робота:

- зробити повну характеристику певної категорії населення.

Тема 5.2. Особливості організації КДД для дошкільнят та молодших школярів

Вікова та психолого-педагогічна характеристика молодших школярів. Особливості організації КДД для дошкільнят та молодших школярів. Основні форми роботи з дошкільнятами та молодшими школярами: дитячі ранки, лялькові вистави, конкурсні та ігрові програми, спортивні змагання, екскурсії, тиждень книги, казки, музики.

Організація роботи КДД для школярів під час шкільних канікул. Основна мета культурно-дозвіллевих закладів по організації КДД під час канікул. Взаємозв'язок закладів культури клубного типу з інши-

ми закладами та організаціями, що займаються виховною роботою з дітьми та підлітками. Сезонні особливості канікул та різноманітність форм КДД під час канікул.

Практичне завдання:

- розробити програму будь-якого культурно-дозвіллевого заходу для дошкільнят або молодших школярів.

Тема 5.3. Особливості організації КДД для підлітків

Вікова та психолого-педагогічна характеристика підлітків. Проблеми організації дозвілля для підлітків. Цільова установка КДД для підлітків. Основні форми роботи: гуртки художньої самодіяльності та технічної творчості, підліткові клуби, ігрові та конкурсні програми, спортивні змагання, туристичні походи, комп'ютерні ігри, інтернет-кафе, диспути, дискусії, фольклорні та календарні свята, різноманітні фестивалі, вечори відпочинку та дискотеки, бали, карнавали, зустрічі з цікавими людьми, театральні вистави та ін.

Психолого-педагогічна характеристика важких підлітків. Цільова установка КДД для важких підлітків. Основні форми, методи та засоби організації КДД для важких підлітків.

Практичне завдання:

- розробити програму будь-якого культурно-дозвіллевого заходу для підлітків.

Тема 5.4. Особливості організації КДД для юнацтва та молоді

Вікова та психолого-педагогічна характеристика юнацького віку. Цільова установка КДД для юнацтва. Основні форми, методи та засоби організації КДД для юнацтва. Завдання організації КДД для юнацтва.

Вікова та психолого-педагогічна характеристика молоді. Цільова установка КДД для молоді: задоволення потреб у спілкуванні, в емоційній розрядці (розвага і відпочинок), потреби у в пізнанні та споживанні культурних цінностей, потреба у самодіяльній творчості, потреба у саморозвитку і самовихованні, самореалізації, потреба у суспільній діяльності. Завдання по організації КДД для молоді: формування куль-

тури дозвілля молоді, формування високого рівня соціокультурної активності, формування морально-ціннісних орієнтацій.

Основні форми та методи КДД для молоді та особливості їх підбору: суспільно-політична діяльність, культурно-етична діяльність, клуби за інтересами, спортивна діяльність, фізкультурно-оздоровча діяльність, ігрова діяльність, художньо-творча діяльність. Святковий та повсякденний відпочинок молоді.

Соціально-психологічні особливості студентської та робітничої молоді та врахування їх під час організації КДД. Основні форми КДД для студентської та робітничої молоді та їх надзавдання: посвячення в робітники, в студенти, конкурси студентської художньої та технічної творчості, різноманітні виробничі конкурси, концерти, фестивалі, вечори відпочинку, дискотеки, зустрічі з цікавими людьми та ін.

Самостійна робота:

- розробити комплекс культурно-дозвіллевих заходів для юнаків;
- розробити комплекс культурно-дозвіллевих заходів для студентської молоді;
- розробити комплекс культурно-дозвіллевих заходів для робітничої молоді.

Тема 5.5. Особливості організації КДД з людьми похилого віку

Психолого-фізіологічні та соціально-педагогічні особливості людей похилого віку: характеристика, проблеми, потреби. Врахування цих особливостей та інтересів під час організації відпочинку. Цільова установка організації КДД. Форми дозвілля людей похилого віку: концерти, вистави, виставки народної творчості, вечори відпочинку, конкурсно-розважальні програми, танцювальні вечори та ін. Функції КДД для людей похилого віку: рекреаційна, психотерапевтична, художня самодіяльність.

Самостійна робота:

- розробити комплекс культурно-дозвіллевих заходів для людей похилого віку.

Тема 5.6. Особливості організації сімейного дозвілля

Соціальні проблеми організації сімейного дозвілля. Особливості організації сімейного дозвілля: формування спільних інтересів, вияв творчих здібностей, сприяння формуванню дружніх відносин, взаємоповаги, доброти. Святковий та повсякденний відпочинок в родині. Основні форми організації сімейного відпочинку: сімейні дні відпочинку, свята родини, дні батьків, свята матері, сімейні конкурси, фізкультурно-спортивні змагання, виставки сімейної творчості, ігрові програми та ін.

Самостійна робота:

- розробити сімейний вечір відпочинку.

Тема 5.7. Організація КДД трудового колективу: форми і методи

Особливості організації дозвілля в трудовому колективі: максимальне розумове і фізичне розвантаження в залежності від специфіки роботи, виховання професійної честі і гідності. Форми організації КДД: ювілеї, презентації підприємств, нової продукції, проводи на пенсію, вечори відпочинку, святкування календарних та народних свят, екскурсії, пікніки, туристичні походи, виробничі змагання, конкурсно-розважальні програми.

Самостійна робота:

- розробити програму будь-якого культурно-дозвіллевого заходу для трудового колективу.

Тема 5.8. Особливості організації КДД для людей з вадами здоров'я

Основні групи людей з вадами здоров'я: з порушеннями органів слуху, зору, опорно-рухового апарату. Психологічна характеристика людей з вадами здоров'я. Особливості організації дозвілля з цими людьми. Індивідуальний підхід як основа роботи з людьми, що мають вади здоров'я. Форми дозвілля: майстерні, виставки, гуртки, клуби за інтересами, вечори відпочинку, вечори-зустрічі, спортивні турніри, змагання, концерти, конкурсно-розважальні програми та ін.

Психолого-педагогічна характеристика людей підвищеного ризику. Особливості організації КДД для людей підвищеного ризику. Форми та напрямки КДД для цієї категорії.

Самостійна робота:

- розробити комплекс культурно-дозвіллевих заходів для людей з будь-якою вадою здоров'я.

Тема 5.9. Особливості організації КДД для представників іноетнічних груп

Соціальні проблеми іноетнічних груп. Цільова установка КДД для представників іноетнічних груп. Завдання КДД для іноетнічних груп. Форми організації КДД для іноетнічних груп: гуртки художньої самодіяльності, центри розвитку та пропаганди національної культури, фестивалі народної творчості, концерти. Конкурсно-розважальні програми та ін.

Самостійна робота:

- розробити комплекс культурно-дозвіллевих заходів для іноетнічних груп.

РОЗДІЛ VI. ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ КДД

Тема 6.1. Особливості управління галуззю культури в Україні

Основні законодавчі акти України про культуру. Принципи культурної політики в Україні. Визнання пріоритетності національних і загальнолюдських цінностей. Держава – не тільки гарант дотримання новітніх принципів культурної політики, а й провідник в організації і забезпеченні розвитку культури. Пріоритетні напрямки держави по створенню умов для розвитку культури. Обов'язки вищих органів державної влади та державного управління щодо культурної політики. Наукове, методичне та організаційне забезпечення культури в Україні. Аналіз соціокультурної ситуації. Завдання національної культурної політики України. Управління галуззю культури і мистецтва.

Чотири типи відносин держави і культури, відповідно – управління культурою з боку держави: 1. Держава в ролі помічника по відношенню до культури. 2. Держава в ролі патрона культури. 3. Держава в ролі інженера. 4. Держава в ролі архітектора. Державна підтримка сфери культури в країні. Метод соціально-культурного програмування. Програмно-цільовий підхід до галузі культури. Державний характер програм. Удосконалення правової бази в галузі культури: прийняття закону про музеї, бібліотеки, туризм (1995 р.). Постанова Кабінету Міністрів України “Концептуальні напрямки діяльності органів виконавчої влади щодо розвитку культури” (1997 р.). Концепція і державна програма “Культура. Просвітництво. Дозвілля”.

Галузево-територіальна система управління: вертикальна, горизонтальна. Вертикальна: Міністерство культури і мистецтв України, обласні управління культури, районні (міські) відділи культури. Горизонтальна: обл(міськ)райвідділи культури, підпорядковані місцевим радам народних депутатів за основною діяльністю у матеріально-фінансовому відношенні. “Положення про Міністерство культури і мистецтв України” (1995 р.) Функції й права Міністерства культури і мистецтв України. Комерційна і некомерційна діяльність закладів культури. “Типове положення про управління культури обласної державної адміністрації” (2001 р.). “Типове положення про відділ культури районної державної адміністрації” (2001 р.).

Тема 6.2. Система методичного забезпечення КДД в Україні

Поняття про методичне забезпечення КДД. Завдання методичного забезпечення. Система методичного забезпечення КДД. Український центр культурних досліджень, його структура та функції. Обласний науково-методичний центр народної творчості та культурно-освітньої роботи, його структура та функції. Методичний кабінет РБК. Штатні працівники методкабінету, їх кваліфікаційні характеристики. Завдання і зміст роботи методичних центрів. Зміст та види методичних матеріалів: методичні рекомендації, інструктивні листи, методичні посібники, репертуарні збірники, брошури, буклети та ін.

Тема 6.3. Система підвищення професійної майстерності працівників культури

Система підвищення професійної майстерності працівників культури. Заочне навчання у вузах культури. Державна академія керівних кадрів культури і мистецтва. Обласні курси підвищення кваліфікації. Форми навчання: семінари, обмін досвідом, ділові ігри, творчі лабораторії, розробка конкретних проблемних ситуацій та ін. Семінари працівників культури. Науково-практичні та науково-методичні конференції. “Положення про проведення атестації працівників закладів культури”.

Тема 6.4. Бюджет України, асигнування на культуру

Основні напрями економічної політики держави у сфері культури. Державний бюджет України та особливості фінансування соціально-культурної сфери. Розділи витрат бюджетних асигнувань на соціокультурну діяльність: освіта, наука, культура і мистецтво, засоби масової інформації, охорона здоров'я, фізична культура і спорт, соціальна політика. Сучасна фінансова система в галузі культури і мистецтв України. Фінансування культури місцевими радами народних депутатів. Особливості фінансування культури через фонди, створені громадськими об'єднаннями та іншими установами. Пошук інших каналів фінансування галузі культури: податкові пільги організаціям культури і мистецтва, інвесторам, які вкладають кошти в культуру. Комерціалізація культури. Бюджет рідного міста та асигнування на культуру.

Тема 6.5. Фінансово-економічна діяльність КДЗ

Основні фонди закладів культури. Особливості формування, використання та оновлення фондів. Структура матеріальних засобів клубного закладу. Поточні матеріальні витрати. Їх структура та динаміка. Показники використання фондів закладів культури. Бюджетне фінансування. Змішаний спосіб фінансування. Розвиток системи платних послуг. Постанова Кабінету Міністрів “Про затвердження переліку платних послуг, які можуть надаватися закладами культури та мистецтв, основаними на державній та комунальній формі власності”. Форми комерційної діяльності закладів культури.

Кошторис як основа фінансування. Складові кошторису: загальний фонд, спеціальний фонд, план асигнувань. Кошторис окремого заходу. Методика складання кошторису. Поняття про бізнес-план. Основні розділи бізнес-плану. Методика складання бізнес-плану. Фінансовий план. Методика складання фінансового плану.

Самостійна робота:

- скласти кошторис будь-якого культурно-дозвіллевого заходу;

Тема 6.6. Організаційна основа КДД. Планування як функція управління КДЗ

Планування як функція управління культурно-дозвіллевим закладом. Інформаційне забезпечення планування. Основні умови планування КДД. Соціально-творче замовлення як основа планування. Система планування. Види планів, порядок їх складання, розгляду та затвердження. Організація виконання планів та контроль за їх виконанням.

Річний план роботи закладу культури. Характеристика форми, розділів, змісту та показників річного плану. Календарний план роботи на наступний місяць. Його форма та зміст. Інші плани роботи КДЗ: план підготовки до урочистих дат, план на період господарсько-політичної акції, на один масштабний захід, план роботи ради клубу, план діяльності клубів за інтересами та аматорських об'єднань, художньої ради, колективів художньої самодіяльності, методичного кабінету та ін.

Самостійна робота:

- розробити календарний план роботи обласного палацу культури.

Тема 6.7. Облік та звітність роботи КДЗ

Облік роботи клубного закладу. Види обліку. Журнал обліку роботи клубного закладу, його розділи, порядок заповнення. Журнал обліку роботи колективів, аматорських об'єднань та ін. Книги відгуків та пропозицій відвідувачів клубного закладу. Значення обліку в діяльності клубного закладу.

Звітність клубного закладу. Державна статистична звітність – звіт закладу культури клубного типу за рік (форма 7-НК Мінстату України). Розділи статзвіту, правила його складання та термін здачі. Текстовий

(інформаційний) звіт клубного закладу, творчий звіт клубного закладу перед населенням. Значення звітності в діяльності клубного закладу.

Тема 6.8. Менеджер закладу культури, його роль, функції, задачі

Поняття “менеджер” та “менеджмент”. Менеджер закладу культури – організатор активної діяльності КДЗ. Функції, роль і завдання менеджера закладу культури. Портрет сучасного менеджера закладу культури: вимоги до особистісних якостей. Діловий стиль менеджера. Методи та прийоми керування.

Програмний метод керування. Роль, значення і зміст культурних програм. Технологія розробки, забезпечення і реалізації культурних програм. Застосування культурних програм у практичній діяльності закладу культури. Проблеми реалізації культурних програм.

Самостійна робота:

- розробити професійний та творчий портрет менеджера будь-якого культурно-дозвіллевого закладу.

Тема 6.9. Маркетинг у сфері дозвілля

Поняття “маркетинг”. Ринок та культура. Концепція маркетингу. Сучасна програма організації управління маркетингом. Функції маркетингу. Стратегія та тактика маркетингу в галузі культури. Види маркетингу: конверсійний, стимулюючий, такий, що розвивається, демаркетинг. Середовище маркетингу.

Специфіка впровадження маркетингу в закладах культури. Основні напрямки впровадження маркетингу. Аналіз ринку культурно-інтелектуальної продукції, дозвілля та визначення найбільш популярних видів і форм культурно-дозвіллевої діяльності. Аналіз зовнішнього середовища та внутрішніх можливостей закладів клубного типу. Визначення головних напрямків розвитку культурно-дозвіллевої діяльності, нових видів послуг та урахування їх у своїх планах. Формування попиту. Організація і процес підготовки реклами.

Самостійна робота:

- розробити маркетинг середовища будь-якого культурно-дозвіллевого закладу.

Тема 6.10. Господарська діяльність КДЗ

Основні напрямки господарчої діяльності клубів: побудова клубних та допоміжних приміщень, ремонт приміщень та обладнання, обладнання й оформлення клубів, ведення клубного діловодства. Три основні групи приміщень клубу: I – для масово-видовищної роботи; II – для клубно-гурткової роботи, III – господарсько-обслуговуючі приміщення. Два види ремонтної роботи клубів: капітальний та поточний. Благоустрій приклубної території. Обладнання та експлуатація клубних приміщень. Інвентаризація клубного обладнання, ведення інвентарної книги. Порядок придбання та списання клубного обладнання.

Матеріально-технічна база КДЗ: склад, структура та особливості. Особливості формування матеріально-технічної бази. Основні фонди, склад, структура та класифікація. Активна і пасивна частина фондів. Власні і залучені (орендні) фонди. Знос, амортизація та зміна основних фондів матеріально-технічної бази. Фізичний та моральний знос. Оборотні фонди та фонди обігу. Інвентаризація клубного майна. Придбання клубного майна. Стан матеріально-технічної бази культурно-дозвіллевих закладів України.

Праця у сфері культури, її зміст. Характерні риси праці в галузі КДД. Продуктивна праця. Суспільно-організована праця. Особливості послуг як форми праці в соціально-культурній сфері. Процес виробництва та процес споживання послуг. Оплата праці в закладах культури. Характеристика штатно-окладової системи оплати праці. Посадові обов'язки директора культурно-дозвіллевого закладу, організатора дозвілля, художнього керівника, методиста, керівника гуртка тощо. Форми додаткової оплати праці працівників культури.

Теми індивідуальних занять

РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ КУЛЬТУРНО-ДОЗВІЛЛЕВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ЗМІСТ ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОЇ ПРОГРАМИ ОРГАНІЗАТОРА ДОЗВІЛЛЯ.

1. Технологія анкетування та інтерв'ювання.

РОЗДІЛ II. СЦЕНАРНО-РЕЖИСЕРСЬКІ ОСНОВИ КДД.

1. Знайомство зі сценарієм та його аналіз.

РОЗДІЛ III. ІГРОВА ДІЯЛЬНІСТЬ В КДД.

1. Методика проведення ігор.
2. Особливості сценарно-режисерського вирішення ігрових програм.

РОЗДІЛ IV. ФОРМИ КДД.

1. Методика організації конкурсних форм дозвілля.
2. Види свят та їх характеристика.

РОЗДІЛ V. ОРГАНІЗАЦІЯ КДД З РІЗНИМИ КАТЕГОРІЯМИ НАСЕЛЕННЯ.

1. Організація КДД під час шкільних канікул.
2. Особливості організації КДД для людей з вадами здоров'я.

РОЗДІЛ VI. ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ КДД.

1. Складання фінансових документів. Поняття про кошторис. Спеціальні кошти.
2. Програмний метод керування.

**Державний іспит
з курсу “Організація та методика
культурно-дозвілєвої діяльності”**

Державний іспит з курсу “Організація та методика культурно-дозвілєвої діяльності” є комплексним іспитом, де перевіряються знання студентів, набуті протягом навчання.

Державний іспит складається з двох частин:

теоретичної, де студент повинен оперувати знаннями в області:

- закономірних процесів дозвілєвої діяльності;
- теоретичних знань з історії, теорії та методики культурно-дозвілєвої діяльності;
- технології КДД;
- методики вивчення дозвілєвих інтересів та потреб населення;
- сценарно-режисерської основи КДД;
- ігрової діяльності в культурно-дозвілєвих закладах;
- менеджменту та маркетингу в культурно-дозвілєвій діяльності;
- питань матеріально-фінансового забезпечення культурно-дозвілєвих установ у нових ринкових відносинах;
- методики організації КДД для різних категорій населення;
- розвитку КДД в інших країнах та зробити порівняння стосовно України;

практичної, де студентам пропонується підготувати сценарій будь-якого культурно-дозвілєвого заходу.

Студент захищає свою практичну роботу перед державною екзаменаційною комісією. Комісія має право протягом захисту практичної роботи задавати додаткові запитання стосовно методики підготовки та проведення заходу.

Рекомендована література

1. Азбука досуга. – Смоленск, 1997.
2. Азбука делового общения. – М., 1991.
3. *Аксенов В. С., Наумов А. П.* Технические средства в культурно-просветительной работе. – М., 1988.
4. *Алексісвець М. М., Більчук М. М., Бойко М. С.* та ін. Культурне відродження в Україні: історія і сучасність/ – Тернопіль, 1993. – 218 с.
5. *Бабенко Н. А.* Педагогічні умови організації сімейного дозвілля в сільських клубних закладах /Автореферат дис... канд. пед. наук. – К.: КНУКіМ, 2004. – 20 с.
6. *Бабич А. М., Егоров Е. В.* Экономика и финансирование социально-культурной сферы. Учебное пособие. – Казань, 1996. – 244 с.
7. *Барабаш О. Д.* та ін. Свята та розваги в дитячому садку. – К.: Освіта, 1995.
8. *Бибарув Т. С.* Учебно-игровой тренинг специалистов социокультурной сферы. Уч. пос. – СПб., 1999. – 64 с.
9. *Бирженюк Г. М., Марков А. П.* Основы региональной культурной политики и формирования культурно-досуговых программ. – СПб.: Изд-во СПб ин-та культуры, 1992. – 126 с.
10. *Борев В. Ю.* Видео: техника – досуг – культура: (Записки эксперта искусствоведа). – М.: Профиздат, 1990. – 208 с.
11. *Боровик О. С.* и др. Увлекательные игры на бытовом компьютере. – Томск: МГП “Расок”, 1992.
12. *Браун Л.* Имидж – путь к успеху. – СПб, 1996. – 288 с.
13. *Бубекіна Н. В.* Экономические аспекты деятельности библиотек на современном этапе. Методическое пособие. – М.: Либерия, 1999.
14. *Вишняк А. И., Тарасенко В. И.* Культура молодежного досуга. – К.: Выща школа, 1988. – 72 с.
15. *Воловик А. Ф., Воловик В. А.* Педагогика досуга / Учебн. пособие. – М.: Моск. псих.-соц. ин-т.: Флинта, 1998. – 240 с.
16. *Воропай О.* Звичаї нашого народу. – К.: Оберіг, 1991.
17. Воспитание увлечением: Формирование и деятельность клубных объединений. /Сост. В. Е. Триодин. – М.: Профиздат, 1987. – 144 с.
18. Выразительное чтение: Пособие для студ. и учителей. / Найденов и др. – М.: Просвещение., 1964.
19. *Гагин В. Н.* Интересно ли в вашем клубе? – М.: Политиздат, 1989. – 240 с.

20. *Гармаш І. І.* У годину дозвілля. – К.: Урожай, 1992.
21. *Генкин Д. М.* Массовые праздники. – М.: Просвещение, 1987.
22. *Головатый Н. Ф.* Социология молодежи. Курс лекций. – К.: МАУП, 1999. – 224 с.
23. *Дискин И. Е.* Культура: стратегия социально-экономического развития. – М.: Экономика, 1990. – 190 с.
24. Екологічні цінності і духовність. Навч. пос. / Т. В. Єфименко. – К.: ІПК ПК, 1997. – 64 с.
25. *Елжова Н. В.* Веселые праздники для серьезных людей. – Ростов н/Д.: Феникс, 2003. – 352 с.
26. *Жарков А. Д.* Технология культурно-досуговой деятельности. – М.: МГУК, 1998. – 248 с.
27. *Зайцев В. П.* Режиссура эстрады та масових видовищ. – К.: Дакор, 2003. – 304 с.
28. *Зарубін В. В.* Економіка соціально-культурної сфери / Навчально-методичний посібник для самостійного вивчення дисципліни студентами. – Миколаїв: МФ КНУКіМ, 2003. – 92 с.
29. *Захава Б. Е.* Мастерство актера и режиссера. Изд. 3-е, испр. и доп. Учебн. пособие. Для ин-тов культуры, театр. и культпросветучилищ М.: Просвещение, 1973. – 319 с.
30. Збірник нормативних документів на допомогу керівникам закладів культури. / За ред. Мироненко А. Ф. – К., 1997.
31. Играем всей семьей. – М.: Вече, 2001. – 336 с.
32. Игры – обучение, тренинг, досуг... / Под ред. В. В. Петрусинского. В 4-х книгах. – М.: Новая школа, 1994. – 68 с.
33. Игры для любой компании / Авт. сост. Прозоров Э. – Ростов н/Д, 2002. – 84 с.
34. *Исаенко В. П.* Детские объединения в клубе. – М.: Советская Россия, 1987. – 120 с.
35. *Исаенко В. П.* Методика использования игрового общения в работе с детьми и подростками. Метод. пособие. – М.: ВНИИИТ КИП, 1991.
36. Как вести себя в любой компании / Сост. В.В. Рафеенко. – Донецк, 1997.
37. Как провести социологическое исследование. / Под ред. М. К. Горилкова и др. – М.: Политиздат, 1990. – 280 с.
38. *Картер Г.* Эффективная реклама. – М., 1998. – 244 с.
39. *Клитин С. С.* Режисер на концертной эстраде. – М.: Искусство, 1971.
40. Клубы за интересами: 3б. ст. / Упоряд. М. А. Москаленко. – К.: Мистецтво, 1988. – 180 с.
41. Клубознаводство. – К., 1985.
42. Козацька веселка над Бугом. Свята та обряди за народним календарем в козацьких поселеннях Миколаївщини: Хрестоматія з Народознавства / Під кер. В. Я. Дрізо, О. О. Царельник. – Миколаїв.: Можливості Кіммерії, 2002. – 192 с.
43. *Комиссаренко С. С.* Клуб как социально-культурное явление: Исторические аспекты развития. Учебное пособие. – СПб, 1997. – 158 с.
44. *Конович А. А.* Театрализованные праздники и обряды в СССР. / Науч.-поп. – М.: Высшая Школа, 1990. – 208 с.
45. *Конович А. А.* Театрализованные праздники и обряды в СССР. / Науч.-поп. – М.: Высшая Школа, 1990. – 208 с.: Ил.
46. Культура досуга. – К.: Изд. Киевского гос. ун-та, 1990. – 237 с.
47. Культура: Развлечение. Одежда. Спорт. Энциклопедия / Пер. с англ. Л. Экслер: Росмэн, 1999. – 155 с.: ил.
48. Культурна політика України: 3б. матеріалів. – К., 1995.
49. Культурна політика: методологічні, правові, економічні проблеми: 3б. наук. праць / Укр. центр культ. досліджень/ Під ред. О. А. Гришенка. – К., 1995. – 64 с.
50. Культурно-досуговая деятельность: Учебник / Под науч. ред. акад. РАЕН А. Д. Жаркова и проф. В. М. Чижикова. – М.: МГУК, 1998. – 461 с.
51. *Литвинцева Г. Д.* Сценарное мастерство. – М., 1989.
52. *Мазурицкий М. П.* Художественная самодеятельность в годы ВОВ (1941 – 1945). Лекция. – М.: МГИК, 1985. – 28 с.
53. *Марков О. И.* Сценарно-режиссерские основы художественно-педагогической деятельности клуба. Учебн. пособие. – М.: Просвещение, 1988. – 158 с.: Ил.
54. *Медведєва В. М., Міщенко Г. Г.* Інформаційний бізнес у сфері освіти, культури і мистецтв. – К., 2002. – 96 с.
55. Методические рекомендации по разработке целевых комплексных программ культурно-просветительной работы в регионе / Сост. Кучинский С. С.). – К.: КГИК, 1989. – 24 с.
56. *Миронюк О. Г.* Клуб і дозвілля молоді. – К.: Мистецтво, 1987. – 112 с.
57. *Михайлик А. Г.* Народна художня творчість: Навч. посібник. – Миколаїв, 1993. – 126 с.
58. *Мицик С. В.* До питання про становлення та розвиток на Миколаївщині культурно-дозвіллевих закладів клубного типу. // Матеріали V Миколаївської обласної краєзнавчої конференції: “Історія. Етнографія. Культура. Нові дослідження”. – Миколаїв.: Атол, 2004. – С. 235.
59. *Морозова Т. Г., Пиккулькина В. А.* Государственное регулирование экономики и социальный комплекс. / Учебное пособие для вузов. – М.: Финстатинформ, 1997. – 640 с.

60. Мочалов Ю. Композиция сценического пространства (поэтика мизансцены). / Учеб. пособие для учеб. заведений культуры. – М.: Просвещение, 1981. – 239 с.
61. Новаторов В. Е. Культурно-досуговая деятельность: словарь-справочник. – Омск.: АГИК, 1992. – 184 с.
62. Новотный О., Фишер Я. Экономика культуры. Пер. со словацк. М.П. Липкина. – М.: Прогресс, 1987.
63. Новиков С. Ю. Любимые праздники. – М.: АСТ-ПРЕСС СКД, 2004. – 32-0 с.
64. Обертинська А. П. Масові ігри та свята. Навч. посібн. – К.: Вища школа, 1980. – 181 с.
65. Організація культурно-дозвіллевої діяльності в клубних закладах розвинених зарубіжних країн: інформ. довідка до метод. розр. / За ред. Балабанова І. О. – К., 1998. – 51 с.
66. Організація рекреаційної діяльності: матеріали до курсу лекцій / Уклад. Сочка К. А. – Ужгород, 1997. – 29 с.
67. Основи законодавства України про культуру, 14 лютого 1992. // Голос України, 1992. – 27 березня. – с. 12–13.
68. Очерки о клубной работе / Сост. А. К. Воробьев, В. Н. Гагин. – М.: Советская Россия, 1987. – 160 с.
69. Павліченко П. П., Литвиненко Д. А. Соціологія. Навч. посібник. – К.: Лібра, 2002. – 256 с.
70. Панасик А. Ю. Управленческое общение: практические советы. – М., 1990. – 112 с.
71. Панченко Е. Ф. Організація ігрової діяльності в культурно-дозвіллевих закладах: навчальний посібник. – Миколаїв: видавн. відділ. МФ НУКІМ, 1999. – 133 с.
72. Пелех А. С. и др. Имидж делового человека. – М., 1997.
73. Петрова А. Н. Сценическая речь. Учебн. пособие. – М.: Искусство, 1982. – 191 с.
74. Помпеев Ю. А. Экономика СКС. Учебное пособие. – СПб.: ГУКИ, 2000.
75. Помпеев Ю. А. Экономика культуры. – СПб.: КультИнформПресс, 1996. – 414 с.
76. Поплавський М. М. Азбука Паблік Рілейшнз. – К.: Такі справи, 1997. – 316 с.
77. Поплавський М. М. Антологія сучасної української естради. – К.: Преса Укр., 2003. – 240 с.: іл.
78. Поплавський М. М. Менеджер культури. Підручник. – К.: МП “Леся”, 1996. – 416 с.: Іл.
79. Поплавський М. М. Менеджер шоу-бізнесу. Підручник. – К., 1999. – 560 с.
80. Почикаева Н. М. Основы ораторского искусства и культуры речи. – Ростов н/Д: Феникс, 2003. – 320 с.
81. Предславич Л. Обладнання сцени та оформлення вистави. – К., 1956 р. – 72 с.
82. Ретюнских Л. Т. Философия игры. – М.: Вузовская книга, 2002. – 256 с.
83. Романов А. Н., Корлюгов Ю. Ю. и др. Маркетинг: Учебник. – М.: Банки и биржи, ЮНИТИ. – 1996. – 560 с.
84. Рисунок. (В помощь начин. худ.-оформ.). – М.: Плакат., 1987. – 192 с.: Ил.
85. Сборник инструкций по охране труда для работников театрально-зрелищных предприятий и культурно-просветительных учреждений. Республиканская инспекция по контролю за безопасной эксплуатацией аттракционов и охране труда. – М., 1992.
86. Селянська Л. Б. Хочу на сцену. Методичні рекомендації проведення дозвіллевих заходів. – Д.: Стакер, 1997.
87. Сербенська А. Культура усного мовлення. Практикум / Навч. посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 216 с.
88. Система культурно-дозвіллевих закладів: Навч. посібн. / С. П. Шевчук, Е. С. Шевчук. – Миколаїв, 1996.
89. Скворцов Л. И. Основы культуры речи: Хрестоматия / Учеб. пособие. – М.: Высшая школа, 1984.
90. Скворцов Н. Н. Бизнес-план предприятия. – К.: Вища школа, 1995.
91. Скуратівський В. Український народний календар. – К.: Техніка, 2003. – 384 с.
92. Смирнов С. Шрифт в наглядной агитации. – М.: Плакат., 1987. – 192 с.: Ил.
93. Сосунов О. О. От макета до декорации. – М.: Искусство, 1962. – 140 с.
94. Соціально-психологічна допомога молоді з особливими потребами: метод. рекомендації: Вип. 5 / Скл. О. Д. Уманчук. – Миколаїв, 2000. – 34 с.
95. Соціологія культури: Навч. посібник для вузів / За ред. О. М. Емашка, В. М. Пічі. – К.: Каравела; Львів: Новий світ. – 2000, 2002. – 353 с.
96. Соціологія: Підручник / За ред. В. Г. Городняненка. – 2-е вид., перер. і доп. – К.: Академія, 2002. – 560 с.
97. Социология молодежи: Учебник / Под ред. проф. В. Т. Лисовского. – СПб.: Изд-во СПб университета, 1994. – 460 с.
98. Статут Українського Фонду Культури. // Українська культура, 1992. – № 3. – С. 34–36.
99. Степанов О. М., Фіцула М. М. Основи психології і педагогіки: Посібник. – К.: Академвидав, 2003. – 502 с.

100. Стрельцов Ю.А. Методика воспитательной работы в клубе. – М., 1990.
101. Стрельцов Ю. А. Общение в сфере свободного времени: Учебное пособие. – М.: М-во к-ры РСФСР, МГИК, 1991. – 116 с.
102. Стрельцов Ю. А. Работа клуба по организации отдыха и развлечений: учебное пособие. – М.: МГИК, 1978. – 70 с.
103. Таранов П. С. Золотая книга руководителя. – М.: Фомр-пресс, 2000. – 496 с.
104. Теренова О.В. Реалізація виховного потенціалу громадської думки в діяльності установ культури клубного типу /Автореферат дис. канд. пед. наук. – К.: КНУКіМ, 2003. – 18 с.
105. Тиббалз Д. Лучшая книга розыгрышей и фокусов. – Пер. с англ. – Харьков: Клуб семейного досуга, 2003. – 314 с.
106. Тимчишин О. І. Шкільні свята та розваги: зб. сценаріїв. – Тернопіль.: СМП Астон, 1997.
107. Титов Б. А. Социализация детей, подростков и юношей в сфере досуга. – СПб.: Рос. акад. образ. Центр соц. педагогики, 1996. – 275 с.
108. Туманов И. М. Режиссура массового праздника и театрализованного концерта. – М., 1976.
109. Универсальная энциклопедия для юношества. /Искусство//Сост. Н. Е. Ильенко. – М.: Педагогика-пресс, Современ. педагогика, 2002. – 720 с.: Ил.
110. Храплива-Щур Л. Українські народні звичаї в сучасному побуті. – Львів.: Фенікс, 1990.
111. Художник и сцена: Сб. статей и публ./ Сост. В. Н. Кулешова. – М.: Сов. худ., 1988. – 400.
112. Цимбалюк Н. М. Концепція та головні напрямки комерційних культурно-дозвіллевих програм Міністерства культури України. – К., 1991.
113. Цимбалюк Н. М. Соціально-педагогічні проблеми удосконалення культурно-дозвіллевої діяльності в закладах культури України: Теорія, методологія, практика. – К.: КДК, 1997.
114. Цюлюпа С. Д. Педагогічні умови формування культури вільного часу студентів /Автореферат дис... канд. пед. наук. – К.: КНУКіМ, 2004. – 20 с.
115. Черный Г. П. Педагогические технологии массового праздника. – М., 1990.
116. Четин А. И. Искусство театрализованных представлений. – М., 1988.
117. Четин А. И. Основы драматургии театрализованных представлений. – М., 1981.
118. Чибісова Н., Тарасова О. Риторика. Навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2003. – С. 13.
119. Шароев И. Г. Многоликая эстрада: За кулисами кремлевских концертов. – М., 1995.
120. Шароев И. Г. Режиссура массовых театрализованных представлений. – М., 1980.
121. Шароев И. Г. Режиссура эстрады и массовых представлений. – М., 1986.
122. Шевчук Е. С. Основы современного этикета: Краткий конспект лекций. – Николаев.: НФ КНУКиИ, 2001. – 27 с.
123. Шевчук С. П. Методологія та методика соціологічних досліджень культурно-дозвіллевої діяльності: Навч. посібник. – Миколаїв, 1997. – 168 с.
124. Шевчук С. П. Организатор досуга: Путь в профессию. / НФ КГИК, Ред. Михайлик П. Г. – Николаев, 1992.
125. Шевчук С. П., Шевчук О.С. Соціальні проблеми та шляхи формування культури дозвілля молоді: Наук.-метод. видання. – Миколаїв: обласне управління у справах молоді і спорту, 1995. – 62 с.
126. Шриффт в клубной работе. – М.: Профиздат., 1962.
127. Шубин И. Б. Организация досуга и шоу-программ. – Ростов н/Д.: Феникс, 2003. – 52 с.
128. Экономические отношения в СКС: межвузовский сборник под ред. Рыбакова Ф.Ф. – СПб, 1992. – 96 с.
129. Энциклопедический словарь по культурологии / Сост. Авдеев В. И., Агапов А. В. – М.: Центр, 1997. – 477 с.
130. Яворовская И. А. Полная энциклопедия праздников. – Ростов н/Д.: Проф-Пресс, 2004. – 80 с.
131. Я познаю світ: Свята різних народів: Дитяча енциклопедія. / Авт. упорядн. – І. Полянська, Н. Оніна. – К.: Школа, 2003. – 470 с.: Іл.
132. Яковсон Л. И. Экономические методы управления в социальной сфере. – М., 1991.
133. Яремченко В. Д. Тенденції функціонування СКС в Україні. 1988–1995 рр. // Автореферат дис. К.: КДУКіМ, 1997.
134. Яковлев В. Г., Гриневский А.Н. Игры для детей. – М., 1992.
135. Яценко В. А. Игра и выбор профессии. – М., 1990.